

Vsebina:

USTANOVNI KONGRESI STROKOVNIH
ZVEZ — OB LETU OSOREJ — VSAK TEDEN PO 200
KNJIG — ZBOLJSANJE NAŠIH TRAVNIKOV — STELJA
IN GOZD — SADIMO CIM VEČ SADNEGA DREVJA —
UMETNA OPLODITEV ZIVINE — SINDIKATI V DEZELI
SOCIALIZMA — ZADRUŽNA VZGOJA V SZ.

Poslednje izdajstvo

V sindikalni borbi na Primorskem prej in na Tržaškem ozemlju v zadnjem času je iz vseh mogočih strank in stranic skrupulozno delavski zbornici služila »obramba italijanstva« za glavno orožje. Tržaške demokratične množice so si bile že davno na jasnem, da je bil prav ta argument najogabnejša izmed vseh krink, ki se je za njih skrivalo klečeplazno hlapčevstvo. Zlate gospode rimskemu in zapadnemu imperializmu. Prepoznane so spako že tedaj, ko se je Delavska zbornica družila z izkoriščevalci, kadar koli je bilo treba okrniti tuji le materialne, interese vsega italijanskega in slovenskega delavstva. Spoznala jo je na njenih dejanjih, kadar koli je bilo treba oboditi fašizem ne le v njegovem odnosu do slovenskega, ampak tudi in še posebno do italijanskega dela tržaškega delovnega ljudstva. Delavska zbornica je šla v tej svoji vlogi zlatega priveska licemerne krščanske demokracije in kot orodja anglo-ameriškega imperializma do kraja.

In ko je prav ta čas zajel vso Italijo od Vidma do Palerma val silnega demokratičnega pokreta, ki je v obrambi pred dokončnim gospodarskim in političnim zaslužnjem Italije prišel rušiti vse zarotniške postojanke fašizma in majati vso gnilo stavbo črnega režima, je tržaški Delavski zbornici v njeni posebni vrsti »obrambe italijanstva« zmanjkalo sape.

Ko je prav te dni vsa milijonska družina italijanskega delavstva v okviru italijanske Delavske zbornice jasno in odločno izrekla svojo obsodbo De Gasperijevega izličenega samedrštva, je tržaška Delavska zbornica, ki si je celi dve leti samostalno prisvajala »njenost« na primorskih in tržaških licih, sramotno obmolnila. Mar spada tudi vseh šest milijonov italijanskih delavcev, ki se danes v tovarnah in ulicah borijo za rešitev Italije pred dokončnim zaslužnjem, med »prodancem« in »izdajalcem« italijanstva?

Se nikoli se ni to sramotno izgovarjanje in do ogabnosti izmalicev vprašanje tako ostro zastavilo tudi vsem onim, v svojem bistvu poštenim, a naivnim in po svojih mecelonalnih čustvih zgrešeno začenim tržaškim delavcem in namučencem, ki so se verjeli, da je v vrstah zlate gospode kljub njegovemu pajaštvu s Cosulichem in njegovo pisano družbo le še drobna poštenja. Se nikoli ni bila vsa njena lažna »obramba italijanstva« tako ostro in nedvoumno razkrinjena kakor prav te dni, ko se je italijansko vse Italije na svojih postojankah v borbi proti fašizmu vedelo solidarnosti »prodanih« Enotnih sindikatov ter izdajalskega »moka« njih tržaške »braniteljice«. In še stoprav v ponedeljek je to svoje izdajstvo potrdila na koži tržaških ladjedelniških delavcev, ki so se postavila znova na Cosulichovo stran v pogledu starostnih mezd, ki se zavzela za Cosulichove biriški delovodje po lastnih pokornosti in biriških »profidelavskim« elementom, v škodo mezd, kakor bi se delavci po dobri zaposlitve.

Delavska zbornica je pripravila svojo poslednjo karto, je zaigrala njim mogoča slepiti nezavedne elemente tržaškega delavskega razreda. Kdo ji more še slediti na nje izdajalski poti? Če odkar je bila ločena usoda trsta od usode Italije, je nastojala v njem neodvisne organizacije delovnih ljudi. V ničemer se ni spremenila razredna vsebina de-

Mobilizacija delavskih sil

za sindikalno enotnost, za delo in nove delovne odnose, za zaščito sindikalne organizacije v tovarni in delavnici

Najnovejši razvoj političnih in življenjskih vprašanj na Tržaškem ozemlju je v teh dneh toliko dozorrel, da se je v ponedeljek zvečer drugič sestal plenum tržaških Enotnih sindikatov. Dvorana Delavske športne zveze je bila polna tržaških sindikalnih funkcionarjev. Predsednik Enotnih sindikatov tov.

Destradi je podal obširno poročilo o treh glavnih problemih, o političnem v zvezi s sindikalno združitvijo, o množičnih odpustitvah z dela in o novi ureditvi delovnih odnosov, ki je postala pereča, ko je z decembrom zapadla dosedanja industrijska kolektivna delovna pogodba.

vseh pravic za delavke, da se bo tudi na področju dela izvedlo načelo dejanske enakosti: enake mezd za enako delo. Zahtevali bomo podaljšanje delavskih dopustov, boljše odmero plač in službe za vse one, ki nimajo časovno strnjenega dela (čuvaje, bolničarje, šoferje itd.). Zahtevali bomo razširjenje industrijske delovne pogodbe od velike tudi na vso srednjo industrijo in obrt.

Enotni sindikati so že pripravili načrt nove normative in mezdne ureditve delovnih odnosov, da ga predložijo delodajalskim organizacijam. Ta nova ureditev bo pomnila za Tržaško ozemlje razveljavljenje normative delovne pogodbe iz leta 1937, ki jo je delavske-

delovnih odnosov. Predstavnik ladjedelniških delavcev Dapretto je še posebej razkrinkal agente Delavske zbornice, ki so pri pogajanjih za nove mezde prav večeraj znova izdali delavske interese, se odrekli starostnim mezdni stopnjam pe se zavzeli za vmesne plače, kakor naj bi jih po starem fašističnem vzorcu delavstvu spet po svojih političnih in korumpiranih simpatijah delili sami delodajalci.

Tov. Vojmir je v odgovor na nekatera vprašanja omenil, da se je okupacijski delovni urad obvezal izdati v kratkem posebno odredbo, ki naj bi ščitila one delavce, ki so bili doslej brez vsake pogodbene zaščite nasproti delodajalcem, ki niso bili organizirani v delodajalskih organizacijah in se zato niso smatrali dolžne izpolnjevati kakršno koli pogodbo.

Ob zaključku je še enkrat spregovoril tov. Destradi in utemeljil borbo za zaščito tovarniških odbo-

Vprašanje sindikalne združitve

Uvodoma je tov. Destradi ugotovil, da so se Enotni sindikati že vse od oktobra 1946. leta odločno borili za trdno enotnost vsega delavskega razreda na Primorskem in še posebej v Trstu. Borili so se zanjo v duhu načel Svetovne sindikalne zveze. Toda stvarno ni bil dosežen noben rezultat in vprašanje je postalo vedno težje, odkar se je tudi ves razvoj v svetli usmeril v dva vedno ostreje ločena tabora, v tabor demokracije in tabor imperializma. Vsi vemo, zakaj tudi na domači fronti združitve ni bila dosežena. Vsi vemo, kolikšni so bili napori zanjo in kakšni so bili naklepi proti njej.

Predstavniki Enotnih sindikatov so se preteklo soboto znova sestali z predstavniki Delavske zbornice, da bi nadaljevali razgovore za sindikalni sporazum, kakor ga dejansko zahteva na terenu vse tržaško delavstvo. Prav ta pritisk s terena je kazal, da bodo voditelji lažne Delavske zbornice prisiljeni končno pristati na resnično skupno borbo delavstva proti kapitalu,

izkoriščancev proti izkoriščevalcem, toda tudi sobotni sestanek je ostal brez haska in koristi. Dokončno se je izkazalo, da Delavska zbornica združitve ne mara, ker ne mara znage delavskih interesov, marveč služi interesom imperializma.

Delavska zbornica je to dokazala prav te dni, ko je ob silnem valu vsega italijanskega demokratičnega delavskega gibanja molčala, medtem ko je ves tržaški delavski razred po svojih Enotnih sindikatih navdušeno izrazil svojo solidarnost z njegovo borbo proti fašizmu. Danes so tudi oni, ki so utegnili zaradi svoje narodnostne zanešenosti še verjeti, da je morala tržaška Delavska zbornica v resnici »brani« italijanstva, spregledali ogabno igro.

Če je bilo kdaj tržaškemu delavstvu jasno, da je potrebna združitve vseh njegovih sil, mu je bil zdaj podan poslednji in najjasnejši dokaz, da je mogoča le na terenu in ne pri vrhovih.

Borba za delo

Prav te dni smo bili priče še drugega pomembnega pojva, ki mu hočejo nasprotniki delavstva dati povsem normalen značaj. Množični odpusti delavstva naj bi bili zgolj sezonski pojav in ne pojav krize, ki jo skušajo delodajalci izkoristiti zase in zvaliti njena bremena na delavska ramena. Toda tudi v tem tržaškega delavskega razreda nihče ne bo preslepil. Delavce in nameščence so pričela odpuščati tudi podjetja, ki s sezonskimi pogoji dela nimajo nikakega opravka. To velja za Telve, velja za radio in bo veljalo tudi za ladjedelnico pri Sv. Roku, za Martinuzzijsko in druge, pri katerih se prav tako pripravljajo, da požejejo no cesto vrsto svojih delovnih moči.

Zato so Enotni sindikati zahtevali blokado odpustov. Okupacijski delovni urad je bil v prvem hipu resnjenja, da je treba pre-

prečiti nesrečo, toda že po prvih razgovorih z delodajalci je vrgel na mizo vse drugačno karto. Prišel je stvari zavlačevati in zatrdel, da ima pripravljeno posebno rešitev tega problema. Vemo, da ima okupacijska oblast na razpolago sredstva Taft-Hardingove vrste za zahvalo in priznanje tržaškemu delavstvu zaradi njegovih žrtv za stvar zaveznikov. Vemo, da bi nas radi preslepili z lažjo, da bi bila blokada v škodo samih delavcev, kakor se je ves poslednji čas protidelavski tisk na moč lagal, da bi prikazal trenutno znižanje cen kot znamenje konca krize. Mar je bilo prav znižanje cen sladkorja razlog, da je slaščičarna Alabarda odpustila polovico delavcev in silila ostale, da bi opravljali dvojno delo? Proti vsem tem grožnjam in prevaram se bo tržaški delavski razred mobiliziral z vsemi svojimi silami v mogočno fronto za obrambo svojih življenjskih pravic.

Za nove delovne odnose

Mobilizacija tržaškega delavskega razreda pa je prav ta čas potrebna tudi še na področju delovnih odnosov. 30. novembra je potekel rok dosedanje industrijske delovne pogodbe. Enotni sindikati so jo delodajalcem odpovedali. Ka-

pitalisti so bili presenečeni, ker so menili, da je ta čas položaj za delavstvo tak, da bi mu ne kazalo odpovedati pogodbe. Spekuliirali so z gibanjem cen, toda prav zadnjega novembra se je izkazalo, da se gibanje cen ne razvija navzdol, marveč navzgor.

Ko bomo na novo urejevali delovne odnose in sklepali novo delovno pogodbo, bomo zahtevali predvsem, da bodo mezde po svojih odstotkih ustrezale mezdami, ki so veljale leta 1939, ko je njih razmerje do cen dosegalo vsaj 80 odst. izdatkov. Zahtevali bomo 40 ur dela na teden. Zahtevali bomo jamstvo tedenskega izplačevanja mezd, zahtevali polovične plače za dobo šest mesecev v vseh primerih nezgod pri delu in bolezni. Zahtevali bomo izenačenje mezd in

Tržaški partizani v Nabrežini

Dovolj je bilo poniževanja in žalitev, dovolj obrekovanja in blatenja, preveč aretacij in procesov Tržaški partizani, junaki ljudstva, ki so mu izvojevali s krvjo in nadčlo-

njih črni hlapci na okupatorskih kamionih in z okupatorskimi strojnimi. S prezirom je šel ponosni partizanski pogled preko njih, ki služijo zdaj temu zdaj onemu oblast-

NABREŽINSKI ZBOR TRŽAŠKIH PARTIZANOV

veškimi napori njegove osnovne pravice do svobode in miru, do demokratične oblasti in blagostanja, so se dvignili od svojega dnevnega dela se zbrali v zbor da je tržaški šovinistični, reakcionarni svet začuden obmolnil ob toliki moči in toliki zavesti.

Bratsko združeni kakor nekoč na osvobojenih postojankah sredi zaslužene dežele so razvili svojo zastavo, se spomnili svojih padlih tovarišev. Zaman so se podili okrog

niku in zatiralcu delovnih ljudi. Mar bi se kdo menil za hijeno, ko je premagal volka?

Rdeče rute in titovke pa so zbudile v ljudstvu novega duha in zanos. Ostalo bo zvesto svojim borbam, kakor so bili oni zvesti njemu v najtežjih dneh. Ostalo bo nerazdružno z njimi, ki so mu ponos in slava, tudi vse bodoče dni, dokler ne bosta izpolnjena skupna zakletve in dosežen skupni cilj.

mu razredu vsilil fašistični režim. Enotni sindikati bodo zahtevali v razporeditvi uradnikov v plačilne stopnje tudi uvedbo posebne kategorije. Glede na govorice, da nameravajo v Italiji odpraviti draginske doklade, vztraja tržaško delavstvo pri tem, da jih je treba ohraniti vse dotlej, dokler se življenje realno ne bo pocenilo.

Ob zaključku je tov. Destradi še posebej govoril o zaščiti tovarniških odborov, ki jim kapitalistični izkoriščevalci izpodnašajo tla, da bi se rešili njihovega vpliva. Toda tudi v tem primeru bo tržaški delavski razred mobiliziral vse svoje sile, da ohrani svojo težko priborjeno sindikalno organizacijo v tovarni in podjetju.

V diskusijo o Destradijevem poročilu je posegla dolga vrsta sindikalnih delavcev. Odločno so se izražali za združitve vseh delovnih sil na terenu, za dosledno borbo proti umetnemu ustvarjanju brezposelnosti, za odpravo fašističnih

rov. Enotni sindikati se bodo borili do kraja za uzakonitev delavskih sindikalnih pravic. Pojasmil je, da je Delavska zbornica odklonila nadaljnje delo za sporazum, češ da bi zanj sedanja atmosfera ne bila ugodna. Toda v zadnjem poldrugem letu smo preživeli že nešteto atmosfer, a Delavska zbor-

**Vsak delavec inkmet,
vsak intelektualc
bo prispeval
za naš ljudski
otroški božič**

nica je poskrbela, da še nikoli nismo naleteli na tako, da bi bila po njenem mnenju ugodna za združitve,

Ustanovni kongresi strokovnih zvez

Enotni sindikati Tržaškega ozemlja, ki so si na svojem ustanovnem kongresu položili trdne organizacijske temelje, kakor ustrezajo novi državnopravni in upravni ureditvi Tržaškega ozemlja ter težnjam vsega tržaškega delavstva po združitvi, naglo razvijajo svojo organizacijsko strukturo. Mimo ustanovnih skupščin posameznih okrajnih sindikalnih organizacij v Istri, v Nabrežini so se v poslednjih dveh tednih zvrstile tudi te ustanovne skupščine prvih pet strokovnih zvez. V duhu delavsko-kmečke enotnosti, ki je prav pri nas že tolikokrat prišla tudi do stvarnega izraza, sta se kot prvi ustanovili kmečkiska in kovinarska strokovna zve-

za, ki predstavljata hkratu tudi naša dve največji stroki, saj je organiziranih v prvi 20 tisoč obdelovalcev naše zemlje in v drugi nad 13 tisoč graditeljev naših ladij, naših plavzarjev in drugih delavcev težke in lahke industrije. Z darovi in pozdravi, ki sta si jih izmenjali obe stroki ob tej priliki, sta tudi izpričali to zavest neločljive zveze med delavcem in kmetom in še posebej na naših tleh med pripadniki vseh treh naših narodov. Tej ideji bratstva in edinstva so dali končno posebnega poudarka na obeh skupščinah tudi govorniki iz glavnega odbora ES tov. Destradi, Bukovec in Semilli.

stroka ne glede na razmerje rezultatov pri volitvah strokovnega odbora za sporazum, pri katerih je glasovalo za njene kandidate znatno več ljudi, kakor jih je bilo v stroki organiziranih. In novi uspehi so bili doseženi ob ustanovitvi Tržaškega ozemlja, ko so se pričele priprave za enotno organizacijsko stroko na vsem ozemlju.

V organizacijskem pogledu je pomnila nedeljska skupščina preosnovno ne le v teritorialnem pogledu, marveč tudi v tem, da bodo vzgojniki odeloj organizirani po industrijskem načelu, po šolah, skupno z vsem nameščenstvom v šoli v skupnih sindikalnih enotah. Vzgojniki bodo v bodoče ob ohranitvi in gojitvi kulturnih posebnosti vseh treh narodnosti na našem ozemlju še vse bolj stremili dati tem oblikam skupno demokratično, kulturno in nazorsko vsebino. V vedno trdnjejši medsebojni povezanosti bodo v najtesnejšem sodelovanju z vsem delovnim ljudstvom uspešneje premagovali ovire na poti do skupnih smotrov.

V znamenju agrarne reforme

Na skupščini kmečijske zveze, ki je bila v lepo okrašenih Arrigonjevih dvorani v Izoli, se je zbralo do 400 delegatov. V svojem organizacijskem poročilu je dosedanjí tajnik tov. Grbec obeležil borbo kmečkiske delovnega ljudstva za gospodarski in kulturni napredek ter postavil v žarko luč vse velike razlike v položaju naših kmetov v angloameriškem in jugoslovanskem predelu Tržaškega ozemlja. Stvar vsega tržaškega delovnega ljudstva bo, da se gospodarska osvoboditev obdelovalca naše zemlje, ki jo predstavlja agrarna reforma v Istri, razširi tudi na vse ostalo ozemlje.

Ziv je bil na skupščini odnos naših kmetov do njih organizacije. Globoko so se dojmile vseh prisotnih besede svetokriškega delegata o okupatorskem zapostavljanju našega kraškega kmetovalca, ki ga tlačijo z davčnimi bremenmi, mu uničujejo zadnje pedit njegove kršne zemlje. In še globlje so se segle bodre in odločne besede istrskega sosedu, ki je pozival vse kmetovalce v borbo za razširjenje agrarne reforme na vse ozemlje.

Hkratu pa je v besedah govornikov prišla do jasnega izraza nezadržna težnja kmečkiskega človeka.

Na čelu delavskega razreda

Istočasno je v dvorani Delavske sporne zveze zasedala ustanovna skupščina kovinarjev. Tov. Goruppi je na njej razvil temeljito sindikalno-politično poročilo. Obeležil je rast socialistične družbe v novi Jugoslaviji in borbo delovnega ljudstva proti neofašizmu in črnemu režimu v Italiji, poudaril potrebo enotnosti delavskega razreda v borbi proti zatiralski zvezi okupatorjev, kapitalistov in njih laži-sindikalnih hlapcev, očrtal borbo ES za valorizacijo tržaških gospodarskih možnosti v nasprotju z Delavsko zbornico, ki jih hoče ohromiti pod krinko italijanstva v vso škodo delovnega ljudstva. Poudaril je potrebo, da se v okvir kovinarskih delovnih odnosov vključijo vsi kovinarski delavci v težki in lahki industriji ter obrti.

Predsednik ES Destradi je v svojem pozdravnem govoru še posebej poudaril pomen Tržaškega ozemlja

iz Cedasa, Bordon in Appolonio iz Kopra, D'Udine in Bernardi iz Izole, Bordon in Markesich iz Pirana ter še Bavdaž in Debelis iz Trsta.

DEL DELEGATOV NA USTANOVNI SKUPŠČINI KES O IZOLI

na torišču borbe proti reakciji in neofašizmu. Tov. Moretti je opozoril na nevzdržni položaj mladine, ki je je na tisoče brez vajenske strokovne izobrazbe, ter zahteval vrsto ukrepov v njeno korist. Tov. Malešičeva je odločno postavila zahtevo delavk po enaki mezdli za enako delo, ki je osnova vse njene gospodarske, socialne in politične enakopravnosti. Tomasi je označil vlogo okupacijskega delovnega urada, ki namerno vključuje same reakcionarne elemente v tržaško produkcijo.

Ob zaključku je bil izvoljen novi odbor kovinarske strokovne zveze, ki so v njem tov. Tomasi, Loređan, Norbedo iz Milja, Goruppi, Tureovich in Košanec iz ladjedelnice Sv. Marka, Zaccaria in Stopar iz Strojne tovarne, Debarbova iz Ilve, Semilli in Derin iz Istre, Dapiran iz arzenala, Zuder in Peterlin iz obrti ter Castellaro iz Salde.

In še tri stroke

To nedeljo pa so se ustanovile hkratu tri strokovne zveze, zveza lesnih delavcev, zveza delavcev v kemijski industriji in zveza naših šolskih vzgojnikov. Vsem trem je bil skupen močan poudarek političnih nalog naših sindikalnih organizacij, kakor je skupen vsej ogromni Svetovni sindikalni zvezi. Vse tri sta navdajala duh razredne enotnosti in pripravljenost na borbo za izpolnitev skupnih razrednih interesov, uresničenje demokratičnih pridobitev ob zmagi nad fašizmom in za ohranitev miru proti vsem vojnim naklepom imperialističnih klik.

Za politične pogoje, v katerih se razvijajo razmere na našem Tržaškem ozemlju, je bila skupščina naših šolskih vzgojnikov še posebej, ga pomena. Pri svojem vsakdanjem delu, pri svojih odnosih do oblasti in do mladine, sprito posebnih funkcij, ki so jim poverjene v oblikovanju naših novih rodov, je njihova ideološka kakor tudi materialna borba vselej točno kazalec položajev in stopenj obsega političnega razvoja v našem domačem okolju. Ideološka nasprotstva, narodnostne razlike, organizacijska razdrobljenost prihajajo pri

njih prav posebno do izraza in porajajo vselej tudi najneposrednejše posledice za vsakega izmed njih. Vrh vsega pa so postavljeni v obči borbi na postojanko, ki lahko nasprotniku prizadene vedno največ udarcev. Vzgojnik, ki se zaveda, da je izšel iz ljudstva, da pripada ljudstvu zato, da služi ljudstvu, ni le učitelj mladine, marveč učitelj in svetovalec, kulturni vzgojnik vsega ljudstva.

Pot tržaških ljudskih vzgojnikov je bila trnjeva vse do onega dne, ko se je ljudska osvobodilna vojska umaknila s tržaških tal. Prof. Weiss, ki je na ustanovni skupščini strokovne zveze podal organizacijski referat, jo je kratko obeležil: borba za obnovo četrstletja zatiranega slovenskega šolstva, borba za povratek in rehabilitacijo politično preganjanih šolnikov, borba za napredno, demokratično vzgojo, borba proti mračnjakim in zastaranim nazorom, borba proti fašizmu, ki je bil v šoli najtrdnjejše zasidran in še borba proti ločitvi duhov, ki je bila vprav v vzgojniških vrstah najbolj izrazita.

Zato je bil tem pomembnejši uspeh, ki ga je dosegla vzgojniska

Ta povezanost z delovnim ljudstvom je prišla simbolično do izraza tudi na sami skupščini, ko ji je posebna delegacija sporočila bratske pozdrave in zatrdila solidarnost vseh fiziških delavcev z vsemi umstvenimi.

Na ustanovni skupščini kemijske strokovne zveze se je razvila živahna razprava v zvezi z poslednjimi množičnimi odpusti z dela. Sklenjeno je bilo, da bodo vsi kemijski delavci nastopili protestno stavko. Zares so v terek dopoldne stavkali eno uro.

Ob ustanovitvi so si vse tri zveze izvolile svoje nove teritorialne strokovne odbore.

Mezdni spori in sporazumi

Brivci in frizerji so odpovedali sporazum glede vsakodnevnega nadurnega dela, ki je bil vključen v mezdno pogodbo, kolikor posamezni obrtniki te pogodbe, ki je bila sklenjena že 30. junija t. l. še vedno ne izpolnjujejo.

Pred dnevi je bila sklenjena dopolnilna mezdna pogodba za nameščence v mesnicah. Po tem sporazumu prejemajo poslovodje v mesnicah z več kot tremi nameščenci 13.600, blagajniki po 8480, prodajalci po 2800, njih pomočniki in teža. ki 2400, vajenci pa v prvem letu vajenske dobe po 600, v drugem letu 960, v tretjem pa po 1440 hr. Za nadurno delo prejmejo pri prvih dveh urah po 25, pri naslednjih treh po 50, pri nadaljnjih pa po 75 odst., za delo ob nedeljah in v prostih dneh po 50 odst. poviška. Plače se jim v 8 dvehletnih rokih povšajo po 627.50, 350, 125 in za prodajalske pomočnike v 3 triletnih rokih po 48 lir mesečno. Draginjske doklade so enake kakor pri ostalih trgovskih nameščencih. Poleg nedelj in državnih praznikov imajo 4 poplone in 4 delno proste dni. Pritičejo jim dopusti po 10 dni letno v dobi prvih 5 let službe, 15 v naslednjih 5 letih, 20 v dobi od 11 do 15 let službe, po 24 dni v vsej nadaljnji službeni dobi. Zagotovitve ne so jim 13. plača, padomestna odškodnina za izgubljene draginjske doklade in mezde (v starosti nad 20 let 13.500 lir za moške, 11.575 za ženske, od 18 do 20 let 12.150 ohraneno 9450, od 16 do 18 let 10.125 ohraneno 5505 pod 16. let 5400 lir za ene in druge ter draginjske doklade pri delavcih (uračnikih) po

V znamenju velikih in zmagovitih naporov za gospodarski napredek, za blagostanje milijonov, za socialistični red in kulturni mir so jugoslovanski narodi in z njimi vsi pravi demokrati sveta praznovali četrto obletnico proglasitve temeljnih načel, na katera se opira veličastna zgradba nove Jugoslavije.

29. november je dan, ko sta se v krvi in junaštvu stotisočeri borci zrušili v pozabo suženjstvo milijonov ljudi, njih kulturna zoostalost ter je zablistela zarja osvoboditve brezpravnih, zmag zatiranih robov.

29. november je dan, ko se je spočela tudi osvoboditev primorskega ljudstva. Štiri leta pozneje je bila prvič v njegovi zgodovini izražena pred vsem svetom. Izrazilo jo

Živel 29. november!

je v nedeljo z razvitimi zastavami in polno zavestjo svobodnih državljanov.

29. november je praznik tudi za nas: Proglasil ga je ves demokratični Trst. In je praznik za vso Italijo: Proslavile so ga vse njene demokratične množice ob bodrih besedah in z razvitimi jugoslovanskimi zastavami.

Živel 29. november, praznik mlade, zmagoslavne demokracije vseh delovnih ljudi!

POLITIČNI PREGLED

Nemško vprašanje

V jedrnatem stavku, ki ga je izrekel Molotov v svojem referatu na proslavi 30-letnice Oktobrske revolucije, je sovjetski zunanji minister povedal, da atomska bomba že zdavnaj ni nobena skrivnost za nikogar ter je tako odločno odgovoril na ustrahovalno gonjo z njo.

Večino svojega referata pa je Molotov posvetil razglabljanju o ciljih in sredstvih sovjetske politike za doseg in utrditev demokratičnega mira zlasti v zvezi z nemškim vprašanjem. SZ je za obnovo enotne demokratične Nemčije, ki naj bi kot miroljubna sila vstopila v veliko družino narodov. Zato je potrebno izkoreniniti nemški napadalni duh: demilitarizacijo, nadzorstvo nad Porurjem, ukinitvev trustov in razlastitev veleposestniških junckerjev, ki so bili glavni poborniki nemškega imperializma. Nemčija mora tudi plačati vojno odškodnino. Vse to sta že določili jaltki in potsdamski sporazumi.

Molotovljeve izjave imajo še poseben pomen, ker so bile izrečene malo pred londonsko konferenco zunanjih ministrov, ki se zanjo zanima vsa mednarodna diplomacija.

Na drugi strani namreč skušajo prodreti poborniki imperialističnega mira na čelu z ameriški politiki, ki hočejo, da bi Nemčija postala konkurenčna sila na svetovnem tržišču pač pa poprišče, kjer bi ameriški kapital koval svoje dobičke.

Tako je postala zapadna Nemčija glavno strateško oporišče za ameriško prodiranje v Evropo.

To je Harriman jasno povedal v svojem poročilu v ameriškem kongresu, ki razpravlja o »gospodarski

pomoči Evropi». Harriman je zaključil, da morajo ZDA predvsem in največ pomagati pri obnovi... zapadne Nemčije (nad 2 milijardi dolarjev). S tem pa so bile konkretno zapostavljene bivše zaveznice ZDA, ki so največ trpele spride nemškega napada.

Sicer se pa tudi govorniki v ameriškem kongresu zavedajo, da so njihovi kolonizacijski načrti nalteli na odpor pri zapadnoevropskih narodih. Zato nekateri predlagajo, povečano propagando po radiu in časopisju, da bi Marshallov načrt uspel.

Podobne zahteve je postavil Truman, da naj namreč kongres dodeli prvo in čim prejšnjo pomoč Franciji, Italiji in Avstriji v skupnem znesku 597 milijonov dolarjev.

Predsednik ZDA je zahteval tudi državno nadzorstvo nad gospodarstvom, zlasti pa nad cenami na pobijanje inflacijske krize, ki se izražajo v vedno bolj naraščajoči dražini (v splošnem za 23%, za živila pa celo 40%).

Vsi ti predlogi so naleteli na odpor republikancev, ki tudi kritizirajo Marshallov gospodarski načrt. Vendar pa moramo imeti ta nasprotstva izključno za notranje državne prepire.

Londonska konferenca se je začela 25. t. m. z močno pesimistično propagando na zapadu, češ da je njen polom neizbežen. Ta val pesimizma, za katerimi se gibajo vsi mogoči trusti, ima namen ustvariti razpoloženje za tretjo svetovno vojno in pa zakriti samovoljne odločbe o združitvi angleškega in ameriškega zasedbenega področja v Nemčiji v eno enotno (Biona), kar je v nasprotju z jaltkim in potsdamskim sporazumom.

S pretvezo, da je sporazum z SZ nemogoč, skušajo po nekaterih ameriških načrtih ustanoviti industrijsko in močno zapadnonemško državo, ki naj bi bila baza ameriškega imperializma proti SZ. V primeru sporazuma z SZ pa naj bi ti separatistični ukrepi omogočili federalistično ureditev Nemčije, ki bi bila ustrezala ameriškim načrtom kakor pa enotna Nemčija, ker bi v avtonomnih deželah laže ohranili reakcionarne režime in bi trusti laže gospodovali v razkosani Nemčiji.

Ze prvi dnevi konferenca pa niso opravičili pretiranega pesimizma, ker so se ministri sporazumeli o dnevnem redu in se kažejo rahli obrisi za možnost sporazuma, ki je mogoč v diplomatski borbi med dvema nasprotnimi načeli samo na osnovi kompromisov: načeli imperialističnega in demokratičnega mira se tu kosata, da bi doseglo vsako čim večje veljavo.

Tako je SZ pristala, da pride avstrijsko vprašanje kot prva točka na dnevni red. Angloameričani pa na dnevni red. Angloameričani pa morali popustiti v tem, da predložijo Svet štirih brez razprave točko v preučitev namestnikom, točko v preučitev namestnikom, kar omogoča štirim ministrom, da začno nemudoma obravnavati ostalih pet točk dnevnega reda. Tako stvarno ni uspela ameriška nakana, da bi rešili avstrijsko vprašanje ter prisilili SZ k umiku svojih čet iz Madžarske in Romunije, medtem ko bi Angloameričani ohranili svoje posadke v Trstu in Grčiji.

Možnosti kompromisov se kažejo tudi v tem, da n. pr. SZ prizna gospodarsko unijo Posarja s Francijo, medtem ko bi zapadne velesile priznale vzhodno nemško imejo na Odr. Nadzorstvo štirih velesil nad Porurjem bi n. pr. odprlo vrata kmetijskim proizvodom iz sovjetskega področja v industrijsko zapadno Nemčijo.

OB LETU OSOREJ

je sleherni istrski kmet postal gospodar zemlje, ki jo obdeluje

Narodno-osvobodilna borba našemu kmečkemu človeku ni prinesla samo politične osvoboditve pod četrstoletnega jarma v tuji državi, ki je postal spriča fašizma in pozneje še nacizma hujši od nekdanjega tlačanstva, težji kakor rimljansko suženjstvo. Ni mu izvolila le narodne svobode, da mu ni bilo več treba skrivati svoje zavesti ne zatajevati svoje rodne govorice niti se sramovati svojega imena in pokolenja. Izvojevala mu je predvsem gospodarsko svobodo, ki je v zadnji posledici temelj vseh drugih svobod: vrnila mu je zemljo, da je postal po prelepih pesnikovih besedah — na svoji zemlji svoj gospod.

Kolonstvo — glavno orožje fašističnega zatiranja

Ce izvzamemo nekaj primerov v spodnjem Posočju, naši ljudje nekdaj — še pred 30 leti — sploh niso vedeli, kaj je kolon. Niso vedeli, da je to kmet, ki nima niti peči svoje zemlje, ki nima ne svojega doma ne svojega hleva, še orodja ne, in da je vendar kmet, ki v potu svojega obraza obdeluje zemljo, mestnega gospoda, ki mu je sam in z vso svojo družino zapisan v službo in tako, tudi do smrti. Naši ljudje so že davno pozabili, kar je veljalo v Italiji še vse do zadnjih dni, da so bili koloni — kakor n. pr. celo v krajih tik za Modeno in še premnogokod drugod — tako globoko v okovih suženjstva, da jim je odmrla sleherna zavest človeške samostojnosti, da so smatrali celo skrb za vzgojo svojih otrok, skrb za sleherni njihov in tudi svojo kulturno potrebo — v najširšem pomenu besede — in celo skrb za obliko in obutev, za gospodovo stvar. Kakor so bili nekdanji notranjski tlačani knezov Windischgratov pred 100 leti hvaležni knezu, če jih je za božič vsaj delno obul in oblekel, tako so podapeninski koloni še prav v zadnjih letih na vsako tako tujčev vprašanje brez zavesti in pomisleka kakor v očesu odgovarjali: Ci penserà il signore. Pri tem pa so ostali bosi in zanemarjeni, nepismeni in bedni, zaostali do danes kakor že stoletja poprej.

Na to pot je poglaval fašizem našega kmečkega človeka še posebno po gospodarski krizi v začetku drugega desetletja svojega krvavega režima. Ko naroda ob svojih mejah ni mogel uničiti ne z ustrovalnimi pohodi skvadrstičnih tolp ne s krvavo justico, ga je poglaval na bolen in v gospodarsko suženjstvo. Posestva, ki so bila med brati vredna po 40 in 50 t. sučakov, so za desetino in še manj kotalle banke in fašistovski advokati ter mešetarji. Kolikor človek je prej ni bil »čavov« zaradi svoje »čavov« tudi pod nekdanjo lastno streho in na nekdanji lastni njivi. In že prvo desetletje takega gospodarskega suženjstva je nekatere — na vso srečo redkim — bednežem tudi vcepilo v zavest — živalsko odvisnost od »parona« prav kakor stoletnim kolonom izpod Abeniklov, ki jim na vsako življenjsko vprašanje jezik že kar sam od sebe odgovarja: Ci penserà il signore.

Agrarna reforma

Toda narod — mimo tistih bodnih izjem — jarma ni sprejel. In prav zato se je v poslednji veliki kor masikod drugod. Terjal je zavzel svojo oblast, svoj jezik, a predvsem tudi zemljo. Prav zato je bilo tudi na osvobodilnih istrskih tleh že leta 1943. kmečkemu ljudstvu, da je družno izredlo agrarno reformo. V vsej Buišćini ni človeka, ki bi ne pomnil, kako se je tedaj Nova vas, vso soglasna in navdušena, s svojo lastno močjo in oblastjo osvobodila vseh gospodarskih suženjstev in okov. V ljudeh je v prvih

trenutkih njih svobodne oblasti dozorelo osnovno načelo sleherne svobode: zemljo tistemu, ki jo obdeluje! vedeli so, da je prav to pravo načelo svobode temelj vsake in svakišne svobode.

Agrarna reforma ni nekaj, kar bi kdo vsilil ljudem, kar bi jim ne bilo po godu, marveč je dejanje osvoboditve, ki so ljudje po njem živo stremili, ki so se zanj borili prav tako kakor puntarski tlačani po vsej Sloveniji, po vsej Evropi pred štirimi stoletji. Mar je v na-

PRANIK AGRARNE REFORME V BUJAH

ravi človeka, da hoče biti suženj? Mar si more kdo dejansko želeči odvisnosti od drugega človeka — zatiralca in izkoriščevalca? Ali pa je kakoga izjemnega, bednega strahopetca le strah, da se bo izkoriščevalec vrnil in ga zarobil še huje kot prej? In naj mar tak strahopetec narekuje usodo vsemu ljudstvu?

Presilno se je ravno istrsko ljudstvo borilo — in ne le proti šakalom v črnih srcah, marveč še bolj in še odločitej celo proti t. t. t. barbarom, da bi klonilo pred njihovimi figarskimi ostanki že spričo tega, ker se derejo na vse protoge, le da bi njih same ne bilo strah?

Minili so tisti »zlati« časi za koprsko gospodo pa za dailke in onofrijske kutarje, minili za zmeraj, tako da bo še tistim bednežem, ki so jim zameglili razsodnost in omamili človeško zavest, šel strah iz kože in kosti.

Agrarni zakoni in delo agrarnih komisij

Tako so iz ljudske volje, ki je izbruhnila na plan že davno pred koncem osvobodilne vojne, v letu 1946. in ob pričetku 1947. izšli zakoniki predpisi o agrarni reformi,

štiri narode in odloki v bujskem, pet v koprskem okraju. Naprej sta bila — že sredi leta 1946. odpravljena kolonat in polovinarstvo. Slednje je pomenilo, da je moral kmet, ki je sicer imel svojo hišo in svoje orodje, a vse pramažno krpo zemlje, obdelovati še tujo zemljo in da je bil prisiljen od pridelka na njej polovico odstopiti njenemu lastniku. Obe agrarni razmerji sta bili spremenjeni v začasno zakupništvo, tako da je bil obdelovalec začasno dolžan plače.

vati za tujo zemljo, ki jo je imel odtelet v zakup, po zakonu in sklepu ljudskih sindikalnih organizacij odmerjeno zakupnino. Po nadaljnjih odredbah o ureditvi agrarnih razmerij in razveljavitvi prisilnih odsvojitvev (dražb itd.) pa so ljudske agrarne komisije s pomočjo sodnih, upravnih in tehniških strokovnjakov odvzele zemljo vsem onim, ki je sami niso obdelovali ali so si jo pridobili po zasluzi fašizma, ter jo dali onim, ki je niso imeli ali so jo zaradi fašizma izgubili. Vrnile so jo tudi vsem onim, ki jim je bila po letu 1919. prodana po nesorazmerni ceni z namenom, da bi jih gospodarsko uničili in narodnostno odtujili.

Tako je bilo v Istrskem okrožju gospodarsko osvobojenih 2321 kolonov in polovinarjev, ki jim je bilo dodeljeno v last in obdelavo malone 10.000 ha zemlje.

Popravljeni so bile tudi največje krivice, kakor n. pr. na veleposestvu onofrijskega samostana v Kregu, ki je na 167 ha zemlje izkoriščal 71 kolonov in njihovih družin, ali pa v Brtokih, kjer je moralo na 145 ha zemlje živeti 114 kolonov in njihovih družin pa še polovico vsega pridelka oddajati koprski šovinistični in fašistični gospodi.

da vzdružejo odnose med delavci in upravo podjetja. Tovarniški odbori intervenirajo neposredno pri njej v vseh vprašanjih, ki zadevajo delavstvo in nameščenstvo. Predvsem pa skrbijo za natančno izpolnjevanje delovnih pogojev, socialne zakonodaje, tehniške in higienske zaščite dela, skrbijo za podporne naprave, menze, za delavske interese v pogledu delovnega časa, akordnega nadurnega dela itd. Za delavsko stran so pristojni za vse individualne in kolektivne delovne spore v okviru podjetja. Odbori odnosno zaupniki sodelujejo pri sestavi notranjih statutih in pravilnikov socialnega, podpornega, kulturnega, vzgojnega značaja, za menze, tovarniške prodajalne ter nadzirali.

Ko bi nameravala uprava podjetja odpustiti kakoga delavca ali nameščenca ali pa kakor koli spremeniti stalež svojega osebja, mora potem obvestiti tovarniški odbor odnosno delavskega zaupnika in mu predložiti podatke o roku svojega nameravanega ukrepa in številu prizadetih nameščenecv. Tovarniški odbor in uprava podjetja morata sporazumno v spraviljivem duhu preučiti razloge odpusta in konkretne možnosti primera. Upoštevati bosta morala objektivne koliščine, kakor starostno dobo,

Enaka pravica za vse zemljedelce

Agrarna reforma pa ni mrtvorojen zakon, ni ukrep, ki se izvede le, da bo zakon izpolnjen po črki in besedi. Agrarna reforma služi ljudstvu in pravici. In če naj zemlja pripade onemu, ki jo obdeluje, se mora tudi odvzeti onemu, ki jo zanemarija. Zato ni mogla ostati vključena v prve zakonske predpise in prve komisije odločbe. Ljudske agrarne komisije so svoje delo nadaljevale in popravile ne samo tehniške napake, ki so nastale spričo netočnih podatkov in iz drugih takih razlogov, marveč tudi v primerih, ko se je izkazalo, da je zemljo prejel, kdor je ni bil vreden, to se pravi, kdor je ni obdelal, marveč zanemaril in opustil, in tudi kdor se ni ovedel, da je posledaj zares njen svobodni gospodar.

Na drugi strani pa se je ogromna večina ljudi tudi v dejanju do polne mere ovedla vsega pomena agrarne reforme. Nepozabni bodo ostali primeri nekdanjega dninarja Jakomina iz Santone, ki je bil svoj živj dan bos in lačen, pa je zdaj sli in obut, ali Cerkevniča in njegove žene z 10 otroki ali pa onega v Sriminu, ki je z vso družino do lani živel v pretesnem prizidku brez oken in ognjišča, pa je do danes vso zemljo obdelal in tudi že vso hišo obnovil in se reber pripravil za trto.

In ko je ljudstvo izvajalo svojo reformo po svojih agrarnih komisijah, ga pri tem kljub vsem preostanim krivicam in tudi kljub pravični povrnitvi zemlje onim, ki so jo spričo svoje narodne odpornosti izgubili, ni vodil nikakr krivičen šovinistični nagib. Dodelilo je zemljo tudi onim Italijanom — Furlanom, ki so se naselili v naših krajih šele v letih 1942. in 1943., pa celo toliko bolj, ker ljudstvo ni pozabilo njihov sodelovanja in žrtv v skupni osvobodilni vojni.

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI CESTE ŠMARJE-NOVA VAS

družinska bremena in družinski gospodarski položaj delavca ali nameščenca. Če se ne bi mogla sporazumeti, bo zadevo presodila posebna arbitražna komisija, ki bosta v njej številčno enako zastopana in ki jo bo vodila komisija, ki bosta v njej številčno enako zastopana in ki jo bo vodila tretja zunanja oseba. Ta komisija bo preučila razloge obeh strani ter odločila v sporni zadevi obvezno v roku enega meseca, odkar ji je bilo sporno vprašanje predloženo v arbitrarno rešitev.

Razlogi odpusta morajo biti obolevni v ustreznem odpustnem pismu. Če bi podjetje v doglednem roku sprejelo na delo nove ljudi, bo moralo sprejeti predvsem odpuščene delavce, kolikor po stroki in sposobnostih ustrezajo potrebam. Če bi nameravala podjetje odpustiti posamezne delavce iz disciplinarnih razlogov, zaradi tega, ker je njihov delovni učinek premajhen ali iz drugih razlogov, mora potem obvestiti tovarniški odbor odnosno delavskega zaupnika. V petih dneh se tovarniški odbor in direkcija sporazumejo v tem vprašanju. Kar se tiče najemanja novih delavcev, se morata tovarniški odbor in uprava podjetja prej sporazumeti. Prednost bodo pri tem imeli delavci, ki so bili odpušteni iz podjetja in so strokovno in delovno sposobni opravljati službo, za katero se nameravajo najeti nove moči. Pri najemanju novih delavcev bodo upoštevane njihove strokovne in

Praznik miru

Mir je ideal slehernega kulturnega in naprednega človeka, ker je osnova napredka, temelj gospodarstvenega in kulturnega blagostanja. Za našo tržaško za našo kraško ženo je mir ideal v dvojni in deseterini meri, toliko večji, kolikor so bile večje njene žrtve in njene muke v borbi, ki si ga je v njej trdno ob strani moža in premnogokrat odločneje od njega priborila zase in za vse svoje ljudstvo. Letos ji je bil ideal miru še posebno vzvišen. Praznovala ga je v obrambi proti imperialističnim močtem, ki ga hočejo porušiti, da bi v krvi in nasilju znova zatrl ljudskega duha demokracije in napredka. Letos je bil ideal naši tržaški ženi toliko bolj vzvišen, ker ga je okupatorska oblast brezobzirno poteptala, ko ženam ni dopustila, da bi družno dale izraza svojim težnjam po njem. Praznovala so ga kljub temu po vseh krožkih in društvih.

In na dan miru so imele svoje organizacijske volitve. Velika je bila njih udeležba. Sledilo jim je mnogo žena, ki so ostale doslej ob strani. Dosegle so ogromen uspeh, toliko večji, ker je potekel v znamenju neomajne vere in neodnehne borbe za mir.

Cesta istrske mladine

Istrska mladina gradi novo cesto od Smarij do Nove vasi, ki bo navezala na prometno žilo Trst—Pulj preko 5000 ljudi, ki so bili do sedaj odrezani od glavne ceste.

Nova cesta bo dolga 3 km in brez klancev. Zanj bo treba izkopati 15.000 kub. m zemlje in kamenja ter napraviti nasipe. Podpornih in opornih zidov in škarp bo za 500 kub. m. Za vsa dela bo potrebnih 160.000 delovnih ur. Za cestni tlak bodo porabili 5000 kub. m domačega sivca kamna in 2500 kub. m gramoza, ki ga bodo dovajali s Kolašela v Hrvaški Istri.

Skoraj vse delo bo izvedeno prostovoljno. Na delu so stalno delovna mladinska brigada, v kateri so Slovenci, Hrvati in Italijani Tržaškega ozemlja.

delovne sposobnosti, kakor tudi njihov gospodarski položaj in družinske obveznosti.

Uprava podjetja bo postavila v bližino vhoda in pred vsak oddetek posebno razglasno desko, ki bo na razpolago sindikalnemu odboru ali delavskemu zaupniku. Na njih bo ta objavil vse svoje razglase in opozorila ter tovarniški steneas, ki ga odbor izdaja. Kopije vseh teh objav bodo predložene upravi podjetja na vpogled istočasno, kakor bodo objavljeni na deski.

Tovarniški odbor ima pravico sklicevati delavce in nameščenecv izven delovnih ur na sestanke in zborovanja. V izjemnih primerih se bodo smeli ti sestanki sklicati tudi v delovnem času. V takem primeru bo za čas sestanka dosežen sporazum z upravo podjetja.

Clani tovarniškega odbora in delavski zaupniki v času, ko opravljajo funkcije, ne bodo smeli biti odpušteni z dela. Clani tovarniškega odbora in delavski zaupniki, ki so dovršili svojo funkcijo ali podali nanjo ostavko še za leto dni ne bodo smeli biti odpušteni z dela. Clani odbora ali delavski zaupniki ne bodo smeli biti premešeni brez pristanka sindikalnih organizacij. Odpust delavca ali nameščenca se bo smatral za neutemeljen, če bo dognano, da je prišlo do njega zaradi delavčevega, odnosno nameščenčevega delovanja okvira tovarniškega odbora ali v funkciji delavskega zaupnika.

Vsak teden po dve sto knjig

Živahno kulturno življenje naših plavžarjev pod Škednjem

Je lep jesenski dan, prijetna je pot iz mesta. Vodila nas je v Ilvo, ker nas je zanimalo, kako se tam razvija prosvetno delovanje, saj je videti povsod, posebno pa pri vsaki športni prireditvi člane delavskega krožka Ilve. Kmalu smo pred lepim poslopjem, kjer ima svoje prostore kulturni krožek Zol. Svoječas je bil tu sedež fašističnega Dopolavora; po vsej pravici je sedaj v delavskih rokah. V notranjosti je lepa dvorana, ki služi tudi za telovadbo in šport. Poleg so prhe za telovadce, majhen bar, na drugi strani pa lepo urejena knjižnica, ki ima nad 200 italijanskih in slovenskih knjig.

Mlada knjižničarka ravno ureja sezname. Za hip popusti delo in nam pripoveduje o svojih knjigah. Dvakrat v tednu jih delijo delavcem, ki jih čitajo doma. Tako gre vsak teden med delavske roke nad 200 knjig. Knjižnica je stalno v lepem redu, zato pa je seveda treba nekaj truda. Ze prihajajo delavci in si izbirajo knjige. Obrnemo se do tovariša, ki nam rade volje da nekatera pojasnila.

Pri škedenjskih plavžih dela skoraj 1200 delavcev. Dober del jih prihaja iz Škednja in bližnjih vasi. Tako je med njimi mnogo Slovencev. V društvu jih je organiziranih približno 1000. Na steni visi velika slika tovariša Zola. Tudi on je delal pred leti pri škedenjskih plavžih. Bil je jeklenega značaja, vztrajen bорец proti fašizmu. Padel je v borbi v Čičariji kot komandant tržaškega bataljona. Delavci Ilve so dali ime svojega najboljšega tovariša svojemu prosvetnemu društvu. Skrbno pazijo in kar tekmujejo, da ohranijo sloves svojega društva. Zato se marljivo udeležujejo na prosvetnem polju.

Razni odseki krožka so zelo aktivni. Uspehi bi bili še večji, če ne bi mnogo delavcev stanovalo daleč od tovarne. V kulturnem krožku je vsak dan nekaj novega, plodnega delovanja. Enkrat na teden imajo kinematografske predstave. Dramatska skupina je ena izmed najbolj delavnih. Večkrat gostuje po ostalih krožkih v Trstu in v Miljah.

V načrtu imajo izpolnjevalne tečaje za specializirane delavce, ker jim strokovnega tečaja nočejo priznati.

Najbolj živahno pa je vsekakor športno udeleževanje krožka. Povsod najdeš fizikturnike delavskega krožka Zol. Pri košarki sodelujejo moški in ženske. Zelo so priljubljeni nogomet, veslanje, kolesarstvo in balcanje.

V knjižnici imajo shranjeno celo vrsto pokalov, ki so si jih pridobili.

KNJIŽNICA DELAVSKEGA PROSVETNEGA DRUŠTVA „ZOL“ V ILVI

bili na raznih tekmovanjih v zadnjih dveh letih. Tudi za razvedrilo delavcev skrbijo. Tako večkrat prirejajo izlete v bližnjo okolico.

Kulturno življenje se pri Ilvi

lahko nekoliko prostje razvija, ker vodstvo ne dela velikih ovir, ače pa kaj zamotovi, se delavci kar precej postavijo v obrambo svojih pravic.

STROKOVNO ŠOLSTVO

Problem ureditve strokovnih šol v Trstu in okolici, ki so ga Enotni sindikati spravili pred okupacijsko upravo, zanima vse širše kroge, kakor si bi kdo milil. To pa zaradi tega, ker je to vprašanje tesno povezano z ureditvijo in usmeritvijo naše industrije in gospodarstva.

Za avstro-ogrskih časov, ko je bila tržaška industrija v polnem razmahu in razvoju, je tedanja oblast s sodelovanjem industrijevce podprla strokovne šole, ki so ustrezale tedanjim potrebam. Tržaške strokovne šole in tečaji za vajence so sloveli po vsej Evropi. Njih uspehi so vidni še danes. V ul. Battisti je imela tedaj svoje prostore srednja tehniška strokovna šola. Kdor je imel nižjo srednješolsko izobrazbo in je obiskoval to šolo, je dobil dobro podlago, da je postal izurjen tehniški delovodja v tovarnah in po drugih tehniških ustanovah. Odtod je izhajal srednji kader, ki je bil hrbtnica tržaške industrije.

Fašistične nadaljevalne šole

Vajenci pa so imeli zvečer in v nedeljah dopolnilne svoje tečaje po vseh mestnih okrajih. Tu so se izpopolnjevali in postali kvalificirani delavci. Pri teoretičnem in praktičnem pouku so dobili dobro podlago za delo v industriji in raznih obrtjih, posebno v ladjedelnicah (mizarji, mehaniki itd.) Tudi trgovski in obrtniški vajenci so imeli svoje tečaje. To je trajalo do prve svetovne vojne. Se nekaj časa po vojni so nadaljevali po tej poti, dokler ni prišel fašizem oziroma Gentilejeva reforma. Ta je res vse prevrnila in zmešala.

Ustanovljene so bile znane politične nadaljevalne šole tudi po več-

jih vaseh, toda te nikakor niso ustrezale niti osnovnim potrebam, ker so bile zgrajene na trhli podlagi s prav nasprotnim ciljem. Fašizmu ni bilo prav, da si ljudje pridobijo trdnega znanja in razširijo svoje obzorje. Nadaljevalne šole so imele kot vse fašistične šole le to nalogo, da ljudi pofašistijo. V njih ni bilo niti drobca resnične težnje po znanju. Po strokovni vsebini pouka niso bile te šole niti senca prejšnjih.

Nekaj prejšnjih šol se je ohranilo, a še te so ohromele in se izmislile pod silo tedanjih razmer. Država jih ni v ničemer podpirala.

Zahteva ES

Ob izbruhu druge svetovne vojne so v Italiji in pri nas ustanovili nove strokovne šole, tako zvane ENALC. Do tega je prišlo, ker je nastala zaradi vojne produkcije velika potreba po kvalificiranih delavcih. Na podlagi tega italijanskega zakona je tudi v Trstu še vedno tak ENALC. Industriji bi si želeli, da bi bilo kakor nekdanj. Tudi vojaška uprava nima nič proti temu, pa da bi le sama z industrije vodila in nadzorovala te vrste šol.

V vseh teh šolah, starih in novih, ki gredo vsaka svojo pot, brez cilja in resnega namena, da bi služile izključno svojim nalogam, je treba postaviti red. Vodstvo Enotnih sindikatov je zato predlagalo, naj se ustanovi skupna uprava vse strokovne šole, ki naj bi jih preuredila in poenotila. V upravi naj bi bili zastopniki industrijevce, sindikatov in eden zastopnik oblasti. Šolsko nadzornišvo pa naj se v to stvar nič več ne vlika. Vzdruževali pa naj bi te šole industriji oziroma velike obrti ter civilna uprava.

Solski program mora ustrezati stvarnim potrebam razvoja tukajšnjega gospodarstva in industrije. Pouk ne sme biti abstrakten. Podajati se mora tudi v slovensčini in hrvaščini. Po vseh šolah naj poučujejo strokovne predmete resnični strokovnjaki.

V gradbeni stroki:

13 000 delavcev in niti enega vajenca

ENALC trobi, da ima po zakonu (fašističnem seveda) edini pravico do vodstva in nadzorstva nad strokovnimi šolami. To je veljalo svoj čas. Danes pa tega ne sme biti več, posebno ker se za tem skrivajo vse drugačni nameni. ENALC je še vedno tak, kakor je bil ob svoji ustanovitvi. V njem so našli zavetje

fašistično usmerjeni učitelji, ki rabljajo vsako priliko za svojo podlo propagando. Strokovna šola mora biti resna ustanova, ki bo na svojem mestu. Za vsako panogo naj se ustanovi poseben šolski odsek, ki bo skrbel za nove kadre. Lahko računamo, da je na Tržaškem ozemlju skoraj 6000 vajencev, ki bi potrebovali večerne in dnevne strokovne tečaje.

Potrebno je, da se zadeva v kraškem uredi in da se sploh najprej usmeri naše gospodarstvo in uredi naša industrija. Pri nas nastala nevarnost, da bodo naša podjetja stala popolnoma brez strokovnega kadra. Gradbena stroka, ki je imela v svoji zadnji sezoni 13.000 delavcev, sploh ni imela vajencev. Tak je položaj tudi pri več drugih strokah. Vse to je odvisno od strokovnih šol kakor tudi od gospodarske ureditve našega ozemlja.

RODITELJSKI SVETI

Starši imajo polno pravico, da zahtevajo, da se njihovi otroci vzgajajo, kakor si oni sami žele, ker je vendar otrok lj njihov. To njihovo prirodno pravico potrjuje dejstvo, da odloča lahko o šoli samo ljudstvo, ki šole tudi vzdržuje. To je zelo važno posebno v taki dobi, kakor je sedanja, in še posebej pri nas, ko potrebujemo ne samo dobre, demokratične vzgoje, ampak je prva na vrsti prevzgoja. Fašizem se je v svoji dobi najprej polastil mladini in ji vcepljal fašistična načela. Dnevno lahko opažamo, kako daleč so bili nekateri zapežani. Ta problem pa je še bolj nujen, ker je po šolah še vedno dosti fašistično usmerjenih učiteljev, ki nadaljujejo svoje škodljivo delo. Zato so roditeljski sveti nujno potrebni. Starši hočejo imeti vpogled v šolo, nadzorstvo nad vzgojo otrok in odločilno besedo tudi pri izbiranju in nameščanju učiteljskega. Saj jim ne more biti vseeno, komu izročijo svojega otroka. Se živine kmet ne izroči komur si bodo.

Roditeljski sveti so demokratična oblika sodelovanja med šolo in domom. Kdor se temu upira, dokazuje, da je proti načelom prave demokracije. Če se pa upira učitelj, kar se dogaja zlasti pri šovinističnih in domobranskih šolnikih, tedaj to pomeni, da nima čiste vesti in da se

boji ljudstva. Sola in dom morata hoditi po isti poti pri vzgoji malega otroka, da se njegov razvoj ne postavi v nasprotje z njegovo duševnostjo in značajem. Brez povezave med domom in šolo so težave pri pouku, so uspehi še manjši. Učitelji, ki nima stikov s starši svojih učencev, bo s težavo opravljal svoje naloge. Otroci tistih staršev pa, ki nimajo in se ne brigajo za stike s svojim učiteljem, bodo dosegli v šoli bore malo uspehov. Taki starši se še celo za pouk in redno zbiranje otrok v šolo običajno prav malo ali nič ne zmenijo.

S pomočjo roditeljskih svetov imajo starši jasen pregled in nadzorstvo nad poukom in uspehi učencev. Učitelj jim poroča o pomembnejših učencev, o potrebah vsakega posameznika, od staršev pa prejmejo pojasnila in pomoč pri svojem vsakdanjem delu. Roditeljski svet ima pravico nadzorovati higieno, red in snago v šoli, na točnost pouka, skrbeti, da je šola opremljena z vsemi potrebščinami, s kurljavo, učili itd.

Roditeljski sveti so nastali že v času vojne in so ena izmed važnih pridobitev osvobodilne borbe. Zato jih ljudstvo ne bo opustilo, posebno ker so se izkazali za zelo koristne in napredne, tako da jih po drugih državah polagoma ustvarjajo.

Naši stenčasi

Na ustanovnem kongresu ES so pri obravnavanju kulturnega delovanja govorili tudi o stenčasu. V tednu demokratičnega tiska je bilo tekmovanje stenčasa. Vsaka organizacija, vsaka ustanova ima svoj stenčas. Potrebno je, da poskrbimo, da ne bo stenčas le prazna ali natečkana deska, ki ji je treba spreminjati lice vsak teden ali, kadar se komu zljubi.

Ste v času stenčasa videli stenčase? Vidite morda stenčase po reakcionarnih ustanovah? Iztaknete li stenčas tam, kjer hočejo nekaj

prikrivati, kjer se pasejo lenobi, zajedalci in lahkoživeci? Niti za vraga. Prečitajte še, enkrat vprašanje in najdete odgovor po boste lahko že nekoliko razumeli, kaj naj bo stenčas, zakaj naj bo in kakšen naj bo.

Vsaka politična ali gospodarska skupina, ki hoče seznaniti ostali svet s svojimi problemi in s svojim programom in ki hoče propagirati svojo idejo ali jo čuvati, se poslopiše, je najmočnejša sila na svetu, služuje časaopisje. Tisk, posebno časopis, je premnogokrat uporabljen. Zato je v svoje umazane namene, ker pač imajo vsa mogoča sredstva na razpolago in morajo braniti svoje posebne kapitalistične interese.

Delavec v tovarni, kmet na vasi, uradnik v svojem delokrogu imajo tudi svoje cilje, svoje interese, ki jih morajo braniti, okoliščine jih silijo, da izpovedo, kar jim teži dušo. Prikazati morajo delo, težave, uspehe, svoje načrte, razkrinkavati vse odkrite in prikrite škodljivce in nasprotnike v svoji ožji okolici. Kam naj piše? Časopisji večkrat nimajo za vse to dovolj prostora. Vse čitatelje večkrat tudi prav malo zanimajo oni drobni, pa ravno zato se bolj sitni in občutni problemi in težave delavca v tej ali oni tovarni ali kmetu iz ene ali druge vasi. Tisti pa, ki dihaajo isti zrak, ki na lastni koži čutijo iste krivice, ker žive v istih okoliščinah, bodo prislusnili in razumeli.

Stenčasi so borbeno in vzgojno sredstvo ljudi, ki žive v danih prilikah in imajo iste cilje v ožjem delokrogu. Zato imamo tovarniške stenčase, šolske, vaske, mladinske, pionirske, ulične, rajonske in druge.

Kmečka prosveta

Med našim kmečkim ljudstvom so skriti zlati kulturni zakladi. Prav iz kulturnega življenja izvira naš najčistejši jezik, med kmeti so ohranjeni stari običaji, pregovori, narodne pesmi. Naša slovenska kultura je vzklila prav iz zdravega kmečkega ljudstva, ne iz spačenega meščanstva.

Seveda je občuten vpliv potujčevanja v obmejnih predelih, posebno v Istri, kjer je bil narod cela stoletja gospodarsko odvisen in je zato kulturno zaostal. Kulturno zatiranje je bilo tam najhujše. Toda naša kultura je bila globoko ukoreninjena v našem podeželskem ljudstvu in je zato kljubovala vsem navalom ter ohranila svojo vsebino in lice.

Po istrskih kakor tržaških vaseh je še mnogo narodnega blaga, ki ga je treba poiskati in zapisati, da s časom ne izgine. Na podlagi vsega tega bomo še bolj spoznavali duševnost in značaj ljudstva in ju po novih smernicah razvijali in dvigali njegovo kulturno raven. Posebno Koprščina in Piranščina sta

še ne raziskani in zanemarjeni v tem pogledu. In vendar je tudi v njih del naše splošne slovenske kulture, ki ga moramo ohraniti in razvijati.

Poglejmo, kakšno je sedaj stanje pri nas in kaj je treba našemu kmetu, da mu bosta izobrazba in strokovno znanje pripomogla k napredku v gospodarstvu in izboljšanju socialnega stanja. Nihče več ne dvomi da sta kultura in izobrazba prvi pogoj za vsak napredek tudi v kmetijstvu.

Kakšno je bilo stanje v Istri ob osvoboditvi, je bilo že mnogo govorja. Vse je bilo na fletih. Se daj spet zase. Toda ni še dovolj. Mlajši rod se prej znajde in dosega lepše uspehe. To je povsem naravno. To, da tudi starejši ne smejo zaostajati. Treba bo seveda več truda, a čakači ne smemo niti ure. Vse drvi in hiti v današnji dobi, tudi mi moramo pospešiti svoj korak.

Našemu kmetu je predvsem potrebno znanje jezika. To je prvi pogoj za vsako nadaljno delo. Naš kmet mora doseči predvsem sploš-

no razgledanost in izobrazbo. Zelo mu je potrebno strokovno znanje. Z manjšim trudom bo tedaj dosegel večje uspehe. Naše kmetijstvo, sadjarstvo, živinoreja, vrtnarstvo bodo vse bolj napredovali, če se bodo naši kmetje zanimali za sodobno, umno gospodarstvo. Načitan kmet si bo znal pomagati v vsaki potrebi.

Marsikdo se bo vprašal, ali imamo potrebno strokovno kmečko literaturo? Seveda jo imamo. Če je ne bi imeli, naše sadjarstvo in naše čebelarstvo ne bi bilo med najboljšimi v Evropi. Stajerci danes že tekmujejo s Svicarji.

Razveseljivo je dejstvo, da podpira ljudska oblast v Jugoslaviji znanost in ustanavlja strokovne šole za kmete. Tudi pri nas imamo tako šolo v Skocijanu pri Koprju. Toda zanimanj emed našimi kmečkimi fanti še ni zadostno. Morda smo tega sami krivi, ker ne znamo prikazati naši kmečki mladini potrebo po strokovnem znanju. Potrebne pa nam bodo še vzorne kmetije in nasadi, živinorejske selekcijske postaje itd.

Naš kmet mora vse bolj čitati strokovno časopisje. V Sloveniji ima »Kmečki glas« največ naklade.

Naša gruda

KMETIJSKA PRILOGA ŠT. 12

SEDAJ JE ČAS

da skrbimo zaboljšanje naših travnikov

Problem zboljšanja naših travnikov je eno najbolj perečih vprašanj našega kmetijskega gospodarstva. Naš kmetovalec dobro ve, da je živinoreja glavni stebel njegovega gospodarstva. Samo ob sebi pa je ujemno, da si ni mogoče zamisliti živinoreje brez zadostne krme.

Seben v poslednjih letih nam je zelo primanjkuje. Vzrokov, da skoraj vse leto na Primorskem manjka sena, je več. Glavni je suša. Njen škodljivi vpliv je težko odpraviti, toda ublažiti ga je vendar mogoče. Načinov je več in med najboljšimi je — zboljšanje travnikov.

Če pogledamo naše travnike, opazimo, da so splošno zanemarjeni, vendar imamo tudi nekaj vzornih travnikov, ki nam jasno pričajo, kaj je mogoče doseči s pridnostjo in dobro voljo. Nekateri kmetje na Krasu so predelali neproduktivne pašnike v lepe in rodovitne travnike.

Zanemarjena zemlja

Izkustva so pokazala, da se z melioracijo in gnojenjem s hlevskim gnojnjem ter uporabo ustrežajočih semen pridela tudi v letih suše 2 do 3 krat več sena kot na zanemarnjenih in negnojnih travnikih. Ni treba, da to teoretično dokazujemo. Dovolj je, da se v času suše ozremo po travnikih n. pr. med Bazovico in Opčinami. Tu se vidi razlika med zanemarnjenim delom zemljišča (občinski pašniki, gmajna) in med travniki, ki jih je preobrazila skrbna kraška roka.

Na Primorskem imamo različne travnike. Njih kakovost je odvisna predvsem od sestave zemljišča, od podnebnih razmer ter več ali manj skrbnega obdelovanja in gnojenja. Značilno je, da so naši kraški travniki običajno ograjeni z navadnim zidom. V višinskih legah (Vremščica, Slavnik, Zabnik) pa so tako zanemarjeni, da jim ne moremo reči drugače drugače kakor revni pašniki. V resnici človeka srce zabolí, ko vidi, koliko napora je treba, da se na teh senožitih pridobi komaj po nekaj stotov sena. Preoddaljene senožet je bolje uporabiti kot pašnike. Z zboljšanjem travnikov v bližini vasi pa je mogoče prav lahko nadomestiti, kar smo na oddaljenih senožitih izgubili.

Med travnike prištevamo tudi sadne nasade, na katerih lahko dosežemo večji pridelek kot na navadnih travnikih, če jih dobro obdelujemo. V nižinskih legah imamo manj travnikov (močvirni travniki). Krma z močvirnih (kislih) travnikov je uporabna le za steljo.

Zboljševalna dela na naših pašnikih

Na Tržaškem ozemlju je zboljšanje kraških in hribovitih predelov glavna stvar. V poštev prihajata dve rešitvi: pogodovanje nerodovitnih in kamnitih predelov ter zboljšanje ostalih za travništvo prikladnejših zemljišč. O pogodovanju je bilo že in bo še govora v našem listu. Zato se omejimo le na zboljšanje travnikov in boljših pašnikov. Naši travniki so navadno poraščeni z različnimi grmovjem (brinje, trnje, robida itd.). Po travnikih leži kamenje, ki zavzema obsežne dele zemljišča, uravnava površino in jemlje prostor za krmilnim rastlinam. Razen tega so naši travniki prepolni kratin, mravljišč in različnega plevela (mnogo je strupenega in neužitnega), kar vse ovira košnjo.

Da zboljšamo travnik, moramo najprej posekati grmovje in izkopati korenine, odstraniti kamenje, razkopati mravljišča. Večje kamenje uporabimo za zidove, manjše zakopljemo na prikladnem delu travnika. Naši predniki so navadno izkopali globoke luknje in vanje nasuli kamenje, izkopano zemljo pa potrosili po plitvejših delih travnika. Kolikor to ni mogoče znesemo kamenje na kupe (gromače) ali pa z njim izpolnimo udobine. Ko je trebljenje in čiščenje tako končano, preidemo k drugemu delu zboljševanja.

Z grabljami in brano

Predvsem je treba poravnati kratin in iztrebiti mah, pijavko naših travnikov. Za poravnavanje kratin, iztrebljenje mahu se poslužujemo železnih grabelj ali travniške brane. Travniške brane sploh ne bi smeli pogrešati v nobenem naprednem gospodarstvu. S travniško brano porujemo tudi plitvo ukoreninjene plevelne rastline, razdrobimo gornjo plast zemlje in s tem olajšamo dostop zraka do korenin boljših krmilnih rastlin. Na vrhu nastane tanka plast rahle zemlje, ki igra veliko vlogo pri izhlapevanju vode, obenem pa lažje vpija deževnico. Na ta način si doljni sloji zemlje o pravem času preskrbijo večje množine vlage, ki jim koristi poleti, ko po več tednov in celo mesecev ni dežja. Pri brananju travnikov se ne smemo ustrašiti, če izgledajo, kakor da smo poruli vso travo iz zemlje. Preostale trave, večinoma dobre krmilne rastline (detelja, lucerna) se bodo še bolj ukoreninile in razvile. Branati je najbolj priporočljivo jeseni ali zgodaj spomladi.

Gnoj in cestno blato

Naši travniki so splošno opešali, ker manjka zemlji glavnih hranilnih snovi. Namesto dobrih trav rasejo na njih malovredna zemljišča ter plevelne rastline se močno razvijajo, ker se zadovoljijo z majhno množino hranilnih snovi in razpletajo svoje korenine v gornji plasti zemlje.

Tako preprečijo razvoj boljših trav. Čim ustvarimo stročnicam (detelji, grahorici, lucerni, nokoti, ranjku) ugodne pogoje, se te močno razmnožijo. To dosežemo, če travnik redno gnojimo predvsem z večjimi množinami zrelega hlevskega gnoja, s cestnim blatom in umetnimi gnojili.

Ravno cestno blato je za travnike izvrstno gnojilo. Koliko napajališča za živino (kalov), prenapolnjenih z blatom, je še po naših vaseh in nihče se ne zmeni, da bi ga spravil na travnike in njive. Vsak koš cestnega peska, blata, gnoja ali zemlje, ki ga prenesemo na kraški travnik, pomeni n. pr. pri senu na hektar za 10 do 15 stotov večjo donosnost. To je pač važno, če moramo sedaj kupovati seno po 2000 do 2500 lir za stot.

Nič ne bomo teoretično razpravljali: Oglejmo si travnike ob poteh in cestah. Kje trava najbolje rase? Kateri del travnika je najbolj donosen? Ravno tisti ob poti ali cesti, posebno če je umni kmetovalec napeljal na svoj travnik odvodni kanal iz cestnega jarka.

Fosfor, kalij, žveplo...

Izmed umetnih gnojil so se do danes na travnikih najbolj izkazala gnojila, ki vsebujejo fosfor (Thomasova žindra in superfosfat), izmed ostalih kalcij in žvepleni kalij. Dusična gnojila so še predraga. Fosfor na gnojila zelo ugodno vplivajo na razvoj dragocenih travniških rastlin, ki spadajo v družino stročnic (detelja, lucerna). Tem rastlinam stalno primanjkuje ravno fosforja in zato zaostajajo v rasti. Thomasovo žindro (ta čas jo lahko dobimo v trgovini) in kalcij trosimo v pozni jeseni (po 4 do 5 stotov na ha), superfosfat pa v pozni jeseni ali zgodnji pomladi, ker se hitreje razkroji.

Sijajno se je izkazalo gnojenje travnikov posebno na kislih zemljiščih in tam, kjer apna splošno primanjkuje, z apnom ali drugim apnenim materialom (n. pr. z laporjem, cestnim prahom ali odpadki s starih zidov, ometom). Tudi pepel je prav

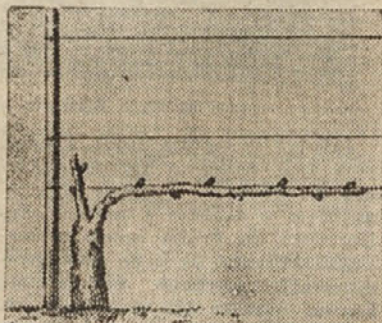
dobro gnojilo za travnike, ker pospešuje rast detelje. Zemlji namreč primanjkuje poleg fosforja tudi kalija, pepel pa ga vsebuje veliko množino. V ostalem je za travnike izvrstno gnojilo tudi gnojlica. Ta pa učinkuje enostransko, ker ji manjka

— prav kakor gnoju — fosforne kisline. Gnojenje z gnojico je uspešno le, če pognojimo travnik hkratu s superfosfatom ali Thomasovo žimo. Gnojico vozimo na travnike spomladi in ob deževnem vremenu.

Dr. Fran Juriševič.

NAVPIČNI KORDONI HRUŠK

Pokončni kordoni morajo imeti oporo kakor vinska trta. V ta namen postavimo med vrstami 2 do 2,5 visoke kole. Kol naj bo oddaljen od kola po 10 do 15 m. V višini 40 cm od tal napeljemo od kola do kola pr-

HRUŠKA V KORDONU PO GUYOTO- VEM SISTEMU

vo žico, 50 cm nad to še drugo. Po tretjem in četrtim letu po potrebi še eno ali dve žici v višini 1,5 in 2 m od tal.

Obrezovanje pri pokončnih kordonih ni težka stvar. Omeniti smo, da pustimo pri saditvi 40 cm dolg poganjek. Če je krajši, moramo paziti, da je zadnje oko ravno na nasprotni stran okuliranega (cepljenega) mesta. Istega leta požene poganjek več stranskih vejic. Na vsaki strani pustimo po 2 do 3 vejice v razdaljah po približno 15 cm eno od druge. Ko dosežemo približno 20 cm dolžine, jih po 2 do 3 skupaj privežemo k žici (po starejšem sistemu smo te vejice obrezovali na dolžini 30 cm) in jih pripognemo.

Gnojenje in škropljenje

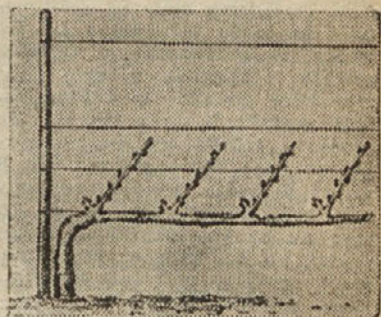
S povezovanjem in pripogibanjem vejic prisilimo rastlino, da še listo leto požene cvetno brstje in rodni les.

Naslednje leto pa znova prikrašamo vejo voditeljico na 40 cm

in to tik nad očesom, ki gleda v nasprotno smer kakor oko prejšnjega leta; enako spet v naslednjem letu. Na ta način zravnamo rast drevesa. Enako ravnamo pri povezovanju vejic. Zimsko obrezovanje ima namen uravnovesiti rodovitnost drevesa. Paziti moramo, da se drevesce preveč ne izrpa. Stranske veje obrezujemo zato, da iz prikrajšanih delov veje poženejo močni poganjki, ki jih bomo na opisani način naslednje leto pripognili. Vej sadnih vrst, ki poženejo cvetne popke na kraju vejice, ne smemo skrajšati, če takoj v prvem letu.

Velika rodovitnost kordonov je odvisna prav od pravilnega pripogibanja in obrezovanja stranskih pogankov.

Velika rodovitnost kordonov zahteva ustrezajoče gnojenje sadikam, ker odnašamo z vsakoletnim pridelkom zemljišču velike množine hranilnih snovi, ki moramo nadomestiti v obliki dobrega komposta in umetnih gnojil. Sadno drevje moramo tudi škropiti proti raznim škodljivcem,

HRUŠKE V KORDONU PO SISTEMU CAZENAVE

Treba bi bilo točno popisati vse vrste hrušk, ki pridejo pri nas v poštev.

(Dalje prihodnjik).

Dr. Fran Juriševič

STELJA IN GOZD

Brez stelje ni gnoja. Če pa ni gnoja, ni mogoče govoriti o donosnosti kmetijskih kultur. Nabava zadostne množine stelje povzroča našim kmetovalcem dokaj skrb.

Steljo grabimo, kakor je vsakomur znano, na polju in v gozdu. Slama je izvrstna stelja, mora žal spričo pičlega donosa našega travništva služiti tudi za krmiljenje. Zaradi tega se ljudje poslužujejo zgolj gozdne stelje.

Gozdna stelja je po svojem učinku (vsesavanje vlage in gnojilnih snovi) manj vredna kot slama. Splošno računajo, da je stot slame s tega vidika enakovreden dvema stotoma listne stelje ali trem stotom iglaste stelje. Kar se pa za rastlinstvo redilnih snovi tiče, je slamnata stelja skorajda enakovredna listni stelji, iglasta stelja pa je znatno slabša (posebno borova iglovje).

Pšenična slama vsebuje 0,48% dušika, 0,22% fosforne kisline, 0,63% kalija. Gozdna stelja vsebuje po istem vrstnem redu, in sicer bukova 0,30, 0,24, 0,80, hrastova 0,15, 0,34, 0,80,

borova 0,0, 0,02, 0,19, praprotna 2,25, 0,57, 0, žaganje 0,16, 0,03, 0,40%.

Prizanašajmo nasadom na Krasu!

Stelja sama malo pomaga pri gnojenju, važno vlogo igra, ker zboljšuje fizične lastnosti zemlje (rahljanje, prezračevanje itd.).

Odrasel gozd daje pri nas povprečno vsako leto po 15 do 25 stotov stelje na ha.

Vsako pridobivanje stelje iz godnih nasadov povzroča gozdu več ali manj škode. Lahko celo rečemo, da so ponekod grablje povzročile gozdnim nasadom večje zlo kakor pa sekira. Z grabljenjem odnašamo namreč gozdnemu drevju ne samo hrano, temveč tudi snov, iz katere nastaja dragocen humus (črna prst). Posebno na pustih kraških tleh utesne imeti nesmotrno pridobivanje stelje iz gozda naravnost pogubne posledice. Steljo iz gozda moramo torej pridobivati pravilno in ob določenih časih.

Kako in kdaj naj torej grabimo, da bo škode čim manj?

Grabiti smemo le jeseni in pozimi, ko drevje počiva. Grabljenje je posebno škodljivo v času, ko pričnejo rastline brsteti. Zaradi tega moramo takrat pobiranje stelje opustiti. Le v jarkih, dolinicah, ob cestah in, kjer se pač stelja nabira v debelejših plasteh, lahko steljarimo vse leto. Grabiti moramo le steljo in listje, ki je odpadlo istega leta nikoli pa že napol strohnelo steljo iz prejšnjih let.

Uporabljati smemo samo lesene grablje, nikoli železnih, s katerimi bi lahko ranili korenine in lubje dreves.

Varčujmo s steljo!

Nikakor pa ne smemo grabiti na istem mestu leto za letom, kakor je po nekod žal običaj. Gozd bi morali pustiti počivati vsaj dve leti zaporedno; grabljenje bi smelo priti torej na istem mestu v poštev vsako tretje leto. Če pa je gozd v slabšem stanju, moramo to dobo še primerno podaljšati.

Vse prav, bo dejal naš kmetovalec, a kje naj vzame prepotrebno steljo.

Odgovor ni preprost. Splošno pa lahko rečemo, da si jo bo pridobil na tri načine: z varčevanjem, z drugim pripomočki in z uvozom stelje iz krajev, kjer je je dovolj.

S steljo varčujemo tako, da jo pravi meri podlagamo živini. S slamo varčujemo n. pr., če jo zrežemo v dolžini 15 do 20 cm. K varčevanju stelje mnogo pripomorejo tudi sodobno urejeni hlevi, gnojne jame in greznice. Ko rabimo n. pr. gnoj za vrhno gnojenje (travniki, sadovnjaki), je stelja odveč, ker jo moramo itak zopet grabiti, ko jo je deževje izpralo in osušilo. Koliko bolje je, da v teh primerih gnojimo s tekočimi živalskimi odpadki, ki smo jih nabrali v gnojni jami!

Med drugimi pripomočki naj omenimo, da lahko uporabljamo n. pr. žaganje, ki je kot sušilna snov izvrstna. Prav tako se lahko poslužimo peska, ki pa ne sme biti iz apnenca. Seveda uporabljamo te snovi le kot pomožno sredstvo, tako da jih dodajamo stelji, ker bi drugače pridobili le zelo zelo slab gnoj.

Uvažanje stelje pa je stvar organizacije in ga lahko izvedejo le kmečke zadrage.

Dr. O.S.

SADIMO CIM VEC

sadnega drevja

Naše Tržaško ozemlje ima, kakor nam je znano, mnogo prebivalstva, in zelo malo zemlje. Mnogo torej potrošimo, dočim zelo malo pridelamo. Izmed vseh kmetijskih pridelkov, ki jih naš kmet prideluje, bo najbrž samo vino krilo naše domače potrebe. Premnogo drugih bo treba uvažati od drugod.

V tem pogledu je splošno znano, da izmed kmetijskih pridelkov poleg vrtnin zlasti sadje zelo težko brez škode prestane prevoz. Povrh se še naše domače sadje odlikuje po svojem okusu, posebnost čede pride sveže na trg. Za vsakega umnega kmetovalca je tedaj jasno, da bo toliko lažje tekmoval s svojim pridelkom na najbližjem domačem trgu tudi v primeru, če ga bo pridelovanje sadja veljalo prav toliko kakor uvoznika, ker bo imel slednji vrhu stroškov za proizvodnjo še prevozne. O konkurenčni zmožnosti domačega kmetovalca pri poljskih pridelkih, kakor žitu, koruzi, krompirju itd., pa ne more biti govora. Z zaščitnimi carinami ne bo mogel računati, ker je zgolj potrošniško prebivalstvo v taki večini, da bo treba ščititi predvsem njegove interese in mu torej zagotoviti živež po čim nižji ceni.

Tržne razmere

Na Tržaškem ozemlju se bo moralo torej kmetijstvo posvetiti predvsem onim panogam, ki jih bo mogoče najugodnejše vnovčiti na domačem trgu in ki bodo varne pred zunanjo in zlasti jugozapadno konkurenco. Sem spadajo nedvomno: vrtnarstvo, sadjarstvo in delno še vinogradništvo (namizno grozdje in tipično domače vino, proseško belo, istrski refosk itd.).

Z vrtnarstvom in sadjarstvom se naše kmetijstvo sicer že sedaj ponaša in to še posebej v tržaški okolici in v Koprišnici. Najbolje pričajo o njegovih uspehih tržni statistični podatki. Iz kolikor toliko zanesljivih virov izhaja, da pride na tržaški trg dnevno povprečno po 1000 stotov raznih vrtnin in sadja. Seveda bodo morale tudi oblasti skrbeti, da na trgu ne bo več nerednosti kakor doslej, ko sta bila na eni strani kmet, na drugi potrošnik izpostavljena milosti in nemilosti brezvestnih in še izza fašističnih časov privilegiranih razprodajalcev, ki se upajo prodajati to blago s 100 — in tudi več — odstotnim dobičkom, ne da bi jih pri tem sedaj kdor koli oviral. Kakor hitro bo pridelovalcu dana možnost, da sam ali s pomočjo svojih lastnih gospodarskih organizacij potrošniku oddaja svoje pridelke, se bodo tudi cene vse drugače in ugodnejše uravnavale. Da tega bo moralo priti prej ali slej. Tedaj bodo sadje in vrtnine mnogo cenejše, hkratu pa bo tudi pridelovalec dosegel zanje vse pravičnejši izkupiček.

Tla in podnebje

Sadno drevje uspeva na vsako vrstno tleh, da je le zemlje dovolj in da le z drevjem umno ravnamo. Seveda niso vsaka tla ugodna za vsako sadno pleme in vrsto.

Breskve bomo sadili po možnosti v lahko, peščeno zemljo, v kateri podtalna voda ni preveč globoko. Hruške dobro uspevajo tudi v težji, ilnati zemlji in v višjih legah, ker segajo njih korenine globoko v tla in ne občutijo suše tako naglo. Osojna lega ali južna stran je posebno priporočljiva za to pleme, ker zorijo hruške najbolje v tej legi in tudi do-

sežejo izvrsten okus. Poleg tega je treba upoštevati, da imajo v splošnem zelo dolge peclje in vete takemu sadju hudo škoduje, kakor se rado potolče in odpade. Nasprotno pa breskvam in marelicam, ki so njih peclji kratki, pa je tudi njih listje manjše, veler sorazmerno malo škoduje.

LETOŠNJA BOGATA LETINA NAŠIH BRESKEV

Jabolka in češnje imajo v splošnem raje nekoliko vlažno podnebje in uspevajo — zlasti prva — najbolje v dolinah z močno zemljo. Oreh in češnja imata skromnejše zahteve. Tudi na pičli kraški zemlji naletimo večkrat na krasna drevesa teh dveh plemen. Seveda nimajo vse vrste istega plemena popolnoma enakih zahtev. Zgodnje vrste, ki jim za zorenje zadostuje že zimska vlaga, prenašajo suhe lege mnogo lažje kot vrste, ki zorijo v poznem poletju.

Izbira sadnih vrst

«Prava vrsta na pravo mesto!» Tako je dobro povedal naš znani sodjarski nadzornik Franc Kafol v svoji knjigi «Sadjarstvo», ki bi jo moral skrbno prebrati vsak napredni sadjar. Za našega sadjarja gotovo ni lahko izbrati one vrste,

ki so za tukajšnje razmere najprimernejše, saj imamo po deset in tudi po sto in več vrst istega sadnega plemena. Zavedlo bi nas predaleč, ko bi hoteli popisati v enem samem članku tudi le glavne in bolj priporočljive vrste. Zato bo najbolje, da se naši kmetje, preden si nabavijo sadike, posvetujejo z izkušenimi sadjarji in strokovnjaki. Kmetijski uradi jim bodo radi volje ugodili.

Da bo izbira lažja, navadimo tu le one najvažnejše vrste posameznih plemen, ki so se doslej najbolje obnesle na naših tleh in trgih.

1. Hruške: Petrovka, Viljamovka, Amanliška, Avranška, Kleržo in Pastorovka. V zadnjih letih sta se prav dobro obnesli italijanski vrsti «Coscia» (stegno) in «Spada» (sablja).
 2. Breskve: Majski cvet, Amsden, Zgodnja Elberta, J. H. Hale in Waddel. Priporočati je treba posebno dobre domače vrste vsaj za podlago.
 3. Marelice: Luizet, iz Nancyja in iz Aleksandrije.
 4. Češnje: Zgodnja iz Mark, Crna iz Tarcenta in Kraljica trga.
 5. Jabolka: Grafensteinec, Jakob Lebel, Kanadka.
 6. Češnje: Velike iz Sorrenta, tankolupinaste.
- Na vsak način pa mora nas kmetovalec dobro pomisliti, da obilnega sadja ne bo pridelal le sprično pravilne izbire sadnih vrst in pravilnega sajenja, ampak tudi in v veliki meri s skrbno nego drevesa.

I. A. C.

Poskusna molža

Poskusna molža obstaja v tem, da redno opazujemo množino mleka, ki ga daje krava. To redno opazovanje opravljamo na ta način, da vsakih 14 dni mleko vsake ali vsaj vsake plemenske krave zjutraj in zvečer stehamo in zmerimo. Opazovalnega dne namolžena množina mleka velja za povprečno količino za sedem prejšnjih in sedem naslednjih dni. Ako množimo ugotovljeno množino mleka s 14, dobimo množino za štirinajstdnevno opazovalno dobo. Vsa količina mleka vseh štirinajst dnevni opazovalni dob v enem letu nam z zadostno gotovostjo pove letno množino mleka dotične krave. Ako opazujemo vsak mesec le po enkrat, je uspeh precej dvomljiv. Tedensko opazovanje pa nam ne pokaže bistveno drugačnih uspehov kakor štirinajstdnevno.

Prvi in glavni namen poskusnih

molž je ta, da z njimi omogočamo in izpopolnjujemo izbiro plemena, ker igra pri tem izbiranju z gotovostjo določena letna količina mleka važno vlogo. Ako izbiramo po načrtu in s kontrolo, nam bo mogoče v določen dobi izboljšati goveje pasme glede na množino mleka. Saj imamo pri nas kraje, kjer letni donos mleka pri eni kravi ne dosega niti 1000 l! Zaradi tega naša živina še ni v nevarnosti, da bi mogla zaradi povečanega donosa mleka trpeti glede na zdravje. Majhna količina mleka pomeni velikansko znižanje surovega pridelka naših hlevov in s tem tudi znižanje čistega dohodka. Ravno mleko pa je najzanesljivejši in največji pridelok v hlevu.

Očitno je, da mora količina mleka znatno vplivati na uspeh živinoreje, ker je mogoče ta uspeh znatno dvigniti. Mlečna krava laže in bolj re-di svoje tele, ki mu mleka tedaj ni treba odmerjati.

Poskusna molža daje živinorejcu tudi prav porabne podatke glede na množino krme, ki jo je treba pokladati živali. Kdor se razume na pokladanje krme, ve iz lastnega izkustva, da rabi slaba mlekarica manj krme, da se nahrani v pravilni meri, kakor pa dobra mlekarica. Če se živinorejec v tem pogledu podrobneje zanima za svoje krave in opravi vsakih 14 dni poskusno molžo, uferne prihraniti krme, jo pa lahko tudi pravilneje porazdeli. Umnemu živinorejcu zadostuje, da ve, da potrebuje za ohranitev 500 kg žive teže 10 kg in za proizvodnjo 1 litra mleka 1 kg dobrega sena ali ½ kg otrobov.

Umetna oploditev živine

Naravna oploditev živine se opravi s tem, da samec naskoči samico in pri tem izloči seme, ki se v maternici samice združi z jajcem, iz katerega se potem začne razvijati novo živalsko bitje. Ta način oploditve je zvezan s različnimi neprilikami. Predvsem se z njim prenašajo spolne bolezni od bolne samice na samca in od tega zopet na druge samice. To okuževanje je toliko težje preprečiti, ker se bolezen pokaže šele nekaj dni po okuženju. Tudi razne druge živalske bolezni se lahko širijo po tej poti in nekatere izmed njih pogosto povzročijo popolno jalovost, kar povzroči živinorejcu občutno izgubo. Med take bolezni spada tako zvana «trihomonioza», ki ima za posledico jalovost živine in ki je tudi pri nas že precej razširjena.

Da bi te neprilike odpravili, so živinorejci strokovnjaki že davno iskali sredstev, da bi samecovo seme spravili v maternico samice brez telesnega stika obeh živali. Poiskovali so na razne načine, toda praktično so začeli samice umetno oplodjevati čele v Sovjetski zvezi po zaslugi ruskega učenjaka Elije Ivanova. V prvi svetovni vojni je bil namreč v Rusiji znaten del živine uničen in bi ga bilo mogoče z naravnim razmnoževanjem nadomestiti šele v več letih. Pri tem stremiljenjih so ljudske oblasti učenjake v polni meri podprle in se je tako že pričelo umetno oplodjevanje v velikem obsegu. Iz Sovjetske zveze se je potem razširilo tudi v druge države, posebno v Ameriko, kjer je zavzelo znaten obseg. Zato je prav, da se tudi naši ljudje seznanijo z njim.

Umetna oploditev živine se opravi na ta način, da pustimo samec naskočiti iz lesa narejeno samico, ki ima umetno nožnico, v katero se izlije samecovo seme. Izkušnja je pokazala, da samca z umetno samico ni težko prevarati. Tako pridobljena množina semen za-dostuje pri konjih za približno 10 kobil, pri govedu za 15 krav, pri ovcah pa še za znatno večje število.

Pridobljeno seme se najprej razredči s posebno tekočino in se potem vbrizga v nožnico ali po možnosti naravnost v maternico z nalašč za to pripravljeno brizgalnico. Seme se lahko ohrani živo pri goveji živini in ovcah 3 do 5 dni, pri konjih le 12 ur. Ta čas zadostuje, da se seme prenese tudi na večje daljave.

Velika korist umetnega oplodjevanja je v tem, da se prepreči, kakor smo že omenili, prenašanje raznih živalskih bolezni. Razen tega zmanjšamo s tem število potrebnih plemenjakov, kar pomeni zopet znaten prihranek pri stroških za vzdrževanje samec. Končno nam umetno oplodjevanje nudí večjo gotovost, da se živina ubravlja. Samo ob sebi umetno je umetno oplodjevanje važno predvsem za kraje, kjer je živinoreja zelo razširjena. Pri nas na to do sedaj nismo mislili, ker imajo tudi večji kraji le omejeno število živine. Toda s primerno organizacijo bi bilo tudi v naših krajih mogoče uvesti umetno oplodjevanje in s tem izkoristiti prednosti, ki jih daje.

lnž. V. O.

KRMLJENJE KUNCEV

Pregovor pravi, da je koza reveževa krava, kunec pa revežev prašič. Glede na kunca je ta pregovor toliko resničen, da žre kunec vse, kar rase na polju ali na vrtu in tudi na travniku in v gozdu. Ravno tako kakor prašiču mu smemo dati različnih kuhinjskih odpadkov.

Domači zajec je z malim zadovoljnim žival in zato se gospodar tudi malo briga zanj. O pravem krmljenju skoraj ni govora. Kdor jih ravno krmi, jih krmi večkrat o nepravem času. Vrže jim nekaj krme, kadar se na to spomni.

Redno krmljenje

Pri krmljenju lahko velja načelo, da zadostuje dnevno dvakratno krmljenje, enkrat podnevi, drugič — zvečer. Ker je domači zajec ravno tako kakor divji ponočna žival, bi moralo biti večerno krmljenje obilnejše kot dnevno. Vedno pa naj bo primerno zadostno. Krmljenje kuncev naj se opravi vedno ob določenem času, ker potrebujejo kunec redno krmo prav tako, kakor je tudi človeku potrebna hrana ob določenem rednem času. Ako je nima, si navadno pokvari želodec. Gospodar bi moral vedeti, koliko krme potrebujejo njegovi kunci, koliko krme porabijo od enega do drugega krmljenja. Najškodljivejše je dajati kunecu enkrat mnogo hrane, potem pa dolgo nič. Ako damo enkrat preveč krme, bo kunec iz nje izbral najboljše, drugo pa pocepal. Ako pa ne dobi krme, bo lačen in bo prisiljen zbirati hrano izpod sebe. Grizel bo, kar bo dobil in si navadno pokvaril želodec, tako da od kunčje reje ne bomo mogli pričakovati nikake koristi.

Kakšna naj bo krma

Pri krmljenju bi se morali v glavnem ravnati po naslednjih navodilih: Samce bi morali krmiti trikrat na dan, in sicer bi jim morali dati zjutraj sveže krme in senu, opoldne malo ovsu, zvečer ravno tako kot zjutraj. Breje samice dobe enako hrano kot samci, samo brez ovsu, pač pa obilo otrobov. Samice naj dobe poleg krme opoldne še nekoliko senu. Odstavljeni mladi zajčki naj tudi dobe otrobo. Med svežo krmo

spada vse, kar v prirodi raste na rastlinah. Seveda ne smejo biti te rastline strupene. Strupeni so tudi listi češenj, breskev, sliv, itd. Ako dobivajo kunci redno svežo krmo, sami spoznajo, katere rastline je strupena in katere ne. Sveža krma naj bo ubrana, če je le mogoče zvečer, ker kunčji želodec ne prenese ali celo slane krme kakor tudi ne mokre. V majhnih količinah bi mu jo tu pa tam še pokladali, a bi morala biti primešana senu. Ako pokladamo peso, mora biti zdrava in zato moramo izrezati iz nje vse nezdrave dele. Korenje baje ugodno vpliva na razvoj dlake in kožusčka. Zelena (šelena) pospešuje baje spolni nagon in večja tek.

Umetno je, da je kunecem najmanj potrebna tudi voda, ki naj jo dobe vsak dan in sicer čisto. Voda naj se dnevno menja, ako je kunci niso popili. Le poleti, ko dobivajo kunci mnogo sveže krme, lahko podajanje vode izostane.

Kunec je glodalca in zato hoče tudi svojemu nagibu tudi zadostiti. Ako ne bo našel drugega, bo glodal lesene dele svojega bivališča. Da glodanje preprečimo, moramo kunec tu pa tam dati tudi kakšno vejico. Dobro so veje z vrbe in topola, hrasta in tudi iglastega ter sadnega drevja, razen koščicastega.

Pripust, brejost in uporabnost za plemo

Vrsta živali	pripustno prvič	brejost traja pov rek	uporabna za plemo
krava	18	285	10-15
kobila	24	335	15-25
oslica	30	360	20-30
svinja	9-10	116	5-7
ovca	10-18	150	7-12
koza	10-18	150	2-3
zajčlja	7-10	30	8-10
psica	8-9	63	8-10
mačka	7-12	60	

Koliko let so samci uporabni za plemo

bik	1,5 do 6 let
oven	1,5 do 6 let
žrebec	3 do 12 let
petelin	1,5 do 6 let

SADEŽA VRSTE „AMANLIŠKE MA SLENKE“

Dr. F. B.

Sindikati v deželi socializma

Sovjetski sindikati, ki so bili ustanovljeni v revolucionarnem letu 1917, so se silno razvili, čim je proletariat prevzel oblast. Partija Lenina in Stalina se je v svojem ustvarjalnem delu in utrjevanju socializma ureditve države vedno trdno naslanjal nanje. Sindikati so vneto sodelovali v njeni borbi za ojačanje socialistične države, za obnovo narodnega gospodarstva za izpolnitev stalinskih zgodovinskih povelj.

Ustavne pravice

Sovjetska družba je bistveno zainteresirana na razvoju pobude in političnega delovanja ljudskih množic. Zato je sovjetska ustava ljudstvu zagotovila pravico, da se organizira v sindikatih. Volilni sistem jim je zagotovil vlogo pri volitvah najvišjih organov ljudske oblasti v državi, zveznih in avtonomnih republikah. Milijoni sindikalnih aktivistov deluje med ljudstvom, na deset tisoče jih deluje v volivnih komisijah in jih volijo v vse organe ljudske oblasti.

Sovjetski zakoni dajejo sindikatom široka pooblastila. Predvsem razpolagajo z milijardnimi fondi za socialistično zavarovanje. Dalje uživajo neomejene pravice glede na zaščito pri delu, kontrolo nad izvajanjem tehniških zaščitnih ukrepov v podjetjih, zidanje stanovanjskih hiš, poslovanje trgovskih in prehranjevalnih podjetij. Iz sindikatov izhajajo vodilni gospodarski, državni in partijski kadri. V pogojih resnično demokratičnega sovjetskega sistema so postal sindikati tola komunizma, državnega upravljanja in gospodarskega vodstva.

Odnos do dela

V Sovjetski zvezi so sredstva za proizvodnjo družbena, socialistična lastnina, so nedotakljiva podlaga sovjetskega reda, bogastva in moči sovjetske dežele, izvor blagostanja in kulturnega napredka vseh delavcev. Zato sovjetski delavci skrbno čuvajo družbeno premoženje, ga varujejo in si stalno prizadevajo, da bi dvignili proizvodnjo. Naraščanje proizvodnje, varčevanje s časom in materialom, večanje delovne produktivnosti, to so znamenja komunističnega odnosa sovjetskih ljudi do dela in družbene lastnine.

V času velike domovinske vojne so sovjetski sindikati uskladjili svoje delo z nalogami, ki jih je postavil generalisim Stalin. Pospešili so socialistično tekmovalno področje. Vse za fronto, vse za zmago! Ob prehodu v mirovno proizvodnjo so izvalili nov polet v tekmovalni. Deset in deset milijonov delavcev se prizadeva, da bi pred rokom izdelali petletni gospodarski načrt. Velikostno je bilo socialistično tekmovalno v proslavo tridesetletnice Oktobrske revolucije. Kolektivi leningradskih podjetij so že 24. oktobra izpolnili načrt za drugo leto vojne petletke. Po njihovem zgledu se je tisoče podjetij tudi v drugih sovjetskih mestih že lotilo dela po načrtu za leto 1948. Po naukih boljševiške partije se sovjetski delavci vneto bore proti nedostatkom, ki ovirajo uspešno delo.

Sila tekmovalnosti je v njegovi množičnosti. Zato je ogromnega pomena pobuda prirojevalec Matrode dela v celi vrsti podjetij. Zato je tako važna izkušnja stahanovskih delavcev, ki so v kratkem času dosegli takšno produktivnost, kot jo je prej dosegali kolektivi mojstrov Rosijskega sindikata. Zato se sindikatske organizacije dosledno ravna po načelu, da bo treba dosegati največjo produktivnost in delavcem pomagati, da bodo izpolnili delovne naloge, izpolnjevali produktivnost dela.

Delovne pogodbe

Ogromnega pomena so kolektivne delovne pogodbe, ki obsegajo vse probleme dela, materialnega in kulturnega življenja delavcev. Pogodbe so močno orožje v borbi za izpolnitev načrta in za zboljšanje delovnih pogojev. Ena najvažnejših pridobitev Oktobrske socialistične revolucije je kolektivna zavarovanje. Z ustavo so delavcem zagotovile pravice delavcev in njihovih družin do materialnega zavarovanja za primere starosti, bolezni in izgube delovne sposobnosti. Stranke krije država. Vse praktične ustanove pa opravljajo sindikati.

V okviru zavarovalnega poslovanja je zaposleno približno en milijon nameščenecv in delavcev.

Sindikati razpolagajo z razpredeno mrežo sanatorijev in počitniških domov, ki njih število še ne prestopa raste, od leta 1933, do leta 1941, se je povzpelo od 399 na 893. Tik pred svetovno vojno so poslali sindikati v te domove in zdravilišča letno preko 2 milijona delavcev in nameščenecv. Takoj po vojni so se sindikati lotili obnove teh domov in zavodov v osvobodjenih deželah. Leta 1945, jih je bilo 359, koncem preteklega leta 607. Letos so jih dogradili še 119. Poleg tega so samo lani otvorili 246 profilatorijev.

Posebno skrb posvečajo sindikati

V JUGOSLOVANSKI PETLETKI: GRADNJA TOVARNE HIDRAVLIČNIH STROJEV V MAKSIMIRU PRI ZAGREBU.

materi in ofroku. V zvezi z vedno večjim naravnim prirastkom prebivalstva se naglo širi omrežje otroških jasli in zavetišč.

Materialni in kulturni napredek

Dalje sindikati močno pospešujejo razvoj kolektivnega in individualnega domačega vrtinarstva. Delavcem brezplačno dodeljujejo zemljišča, jim pomagajo pri nabavi semen in orodja. Število delavcev in nameščenecv, ki se bavijo z vrtnarstvom, se je povečalo od 5 milijonov v juniju 1942 na 19 milijonov širve v letu 1947. Posejana površina njihovih vrtov se je povečala v istem času od 0,5 milijona na 1,6 milijona ha. V petih letih so pridobili nad 35 milijonov ton krompirja ter raznih vrtnin.

VELIKO DELO TITOVE MLADINE

Mnogo si sindikati prizadevajo v stvari delavskih stanovanj. V dobi 1946 do 1950 bo investiranih v stanovanjske zgradbe 423 milijard rubljev, medtem ko jih je bilo investiranih v tretji predvojni petletki 15,5 milijarde. Obnovljenih in na novo zgrajenih bo v omenjenem času nad 7 milijonov površinskih metrov stajnega prostora.

Veliko je delo sindikatov na množičnem, političnem, kulturnem in vzgojnem področju. V njihovem okviru deluje 7000 klubov, na tisoče knjižnic, mnogo bioskopov. Sindikalne organizacije imajo celo vrsto stadionov in turističnih oporišč. V umetniških kroških delujejo milijoni delavcev in nameščenecv.

V borbi za mir

Sovjetski sindikati so vedno zavzemali stališče, da je mednarodna sindikalna enotnost najvažnejši pogoj borbe za trajni mir med narodi. Ze pred drugo svetovno vojno so si prizadevali, da bi vzpostavili to enotnost delavskega razreda v borbi proti fašizmu in vojni nevarnosti. Amsterdamska sindikalna internacionala ni služila temu cilju. Njeno vodstvo je skušalo razcepiti delavski razred in izolirati sovjetske sindikate. S svojo izdajalsko politiko si je nakopalo sokrivo za najstrašnejšo vojno v zgodovini človeštva. Prav ta vojna pa je dokazala največji pomen enotnosti delavskega razreda.

Sedanja Svetovna sindikalna zveza se bistveno razlikuje od amsterdamske internacionale. Sovjetski sindikati v njej vneto sodelujejo in tako skupno z ostalimi milijoni delavstva branijo interese delavskega razreda ter mir po vsem svetu. V povojni dobi je utrjevanje vrst delavskega razreda posebnega pomena za njegovo borbo proti reakciji in vojnim hujšakom.

Imperialističnemu taboru se je postavil nasproti tabor demokratičnih sil. Sovjetska zveza in dežele nove demokracije predstavljajo neomajno oviro za izvedbo imperialističnih načrtov. Reakcionarji in njih hlapci so besni zaradi tega. Toda kolikršen koli je njih srd, kolikor kolikršen divjajo proti komunistični nevarnosti jim vendar ne bo nikoli več uspelo, da bi ustrovali delavce vseh onih dežel, ki streme po miru in nočejo več nobenega prelivanja krvi.

Prva albanska proga

Na rojstni dan voditelja albanskega naroda generalnega polkovnika Enverja Hodže je prvič v zgodovini stekel vlak po albanskih tleh, iz Drača v Kavajo, tri tedne pozneje še iz Kavaje do Pekina in še letos bo dograjena proga do Elbasana.

Zgraditev železniške proge iz Drača v Pekin je za ljudsko državo, ki šteje komaj milijon prebivalcev in še nima ne strokovnih kadrov ne prevoznih sredstev ne strojev za mešanje betona ne gomolja za rušenje skal, ogromno delo. Jugoslavija je bratskemu albanskemu narodu nesebično pomagala s svojimi kadri, stroji, orodjem in železniškim materialom. Proga je težavna, na njej so 403 m dolg predor Rogožine, 2 večja mostova, velik viadukt, 87 manjših mostov in propustov, 7 železniških postaj in 47 drugih objektov. Med gradnjo so mladinci izkopali 3 četrtilijona kub. m kamena in zemlje. Pri gradnji proge je sodelovalo okrog 30.000 mladih graditeljev, razdeljenih na 165 delovnih brigad. 52 jih je bilo proglašanih za udarnike. Pri delih so sodelovale tudi mladinske delovne brigade iz Jugoslavije, Trsta, Bolgarije, Romunije, Češkoslovaške in Grčije. Na progi se je 5130 mladincev in mladink naučilo pisati in brati, 3200 se jih je usposobilo za tehniške delavce.

Prva albanska železnica ima velik gospodarski pomen. Vezala bo

največjo albansko luko Drač z notranjostjo dežele, kjer so ležišča nafte, kjer pridobivajo asfalt, železno rudo, pirin in krom. Proga, ki bo merila od Drača do Elbasana 83 km, bodo pozneje podaljšali do Ohridskega jezera.

Sploh se Albanija gospodarsko dviga iz zaostalosti, v katero so jo tlačili protijudski in fašistični režimi. Nedavno so že zgradili prve nove albanske tovarne, tovarni vžgalice in čevljeve v Tirani. Nadalje gradijo blizu Tirane prvo veliko hidrocentralo, obnavljajo doloslej že 2000 km cest, 5000 km mostov, skoraj 8000 hiš, nad 500 šol.

V Albaniji je sedaj 1650 osnovnih šol (leta 1938. pa 665) s 133.000 učenci (59.400). V osmih letih bo nepismenost odpravljena.

Z agrarno reformo je pripadlo kmetom 35, malim kmetom pa 44 odst. zemlje, z melioracijskimi deli je bilo pridobljenih 6760 ha nove orne zemlje, z namakanjem nadaljnjih 2100 ha.

NOV NACIN DELA so začeli uvajati v hrvatskih tkalnicah. Kvalificirani delavci in delavke nadzirajo hkratu po več, tudi po 8 statev. V enem primeru nadzira neki delavec celo od 16 do 18 statev. Vsa preprostejša dela pri statvah opravljajo pomožni delavci. V kratkem bodo novi načini dela uvedli tudi v Sloveniji.

Pred kratkim je stekel prvi vlak na drugi mladinski progi Samac-Sarajevo, največjem delu v prvem letu jugoslovanske petletke. V Sarajevu kakor tudi po vsej Jugoslaviji, so bile velike svečanosti, na katerih so proslavili to veliko delo Titove mladine. Maršal Tito je bil sam v Sarajevu, kjer je prisostvoval veličastni paradi graditeljev velike proge. Ob tej priliki je imel govor, v katerem je poudaril velik gospodarski in politični pomen nove proge. Proga je odprla pot k naravnim bogastvom Bosne, ki bodo služila ne več posameznim kapitalistom, ampak vsemu delovnemu ljudstvu, in hkrati je postavila na laž klevete, da v deželi ni reda. Pohvalil je mladino, ki je prva pristopila k izpolnitvi velikih nalog petletnega načrta. Maršal Tito je poudaril, da se je življenjska raven delavskega razreda dvignila, in še posebej, da Jugoslavija noče vojne, ker ve, koliko življenj je bilo treba žrtvovati za mir. Sovražniki pa bi morali vedeti, da Jugoslovani ne spijo, čeprav se morajo boriti s težavami pri obnovi dežele, skrbijo tudi za svojo varnost. Delavski razred v kapitalističnih državah je dovolj zgrajen, da bi ne bil proti vojni v interesu poedincev. Zaradi tega nevarnosti vojne ni.

Prezidij jugoslovanske ljudske skupščine je ob dograditvi nove proge podelil visoka odlikovanja okrog tisoč graditeljem in 129 doma-

čin in inozemskim delovnim brigadam in četam. Odlikovanih je bilo tudi nad 100 slovenskih mladincev ter 10 slovenskih brigad. Med drugimi so bile odlikovane tudi I. slovenska primorska udarna brigada, II. tržaška udarna brigada »Bratov Petracco«, I. tržaška udarna brigada »Alma Vivoda«, IV. tržaška udarna brigada z redom dela I. stopnje, ted poedinci, komandant II. tržaške brigade Grassi in komandant I. tržaške brigade »Alma Vivoda« Caturar z redom II. stopnje ter komandant III. tržaške brigade Loredano Armando z redom dela III. stopnje. Med Tržačani so bili odlikovani še Franjo Kati, Ernest Predolin in drugi.

V svojih pozdravnih brzojavkah Komunistični partiji in Ljudski fronti Jugoslavije ugotavljajo graditelji, da je 211.000 mladinskih brigadirjev, 4735 strokovnih delavcev ter 150.750 kmetov iz krajev ob progi zgradilo v 228 dneh železniško progo, ki meri 242 km. Opravili so 5,52 milijona kub. m zemeljskih del, zgradili 804 velike objekte z 69.000 kub. m betonskih del, 17 velikih mostov v dolžini 2267 m, 9 predorov v dolžini 2470 m, izkopali 850 tisoč kub. m peska in položili 302 km tirov na progi in postajah.

Na progi se je 16.000 mladincev naučilo pisati in brati, 15.001 se jih je usposobilo za začetniški poklic, 9878 je uspešno dovršilo tečaje za mladinske voditelje, nad 12.000 pa jih je prešlo na delo v rudnikih, gradbenih in drugih industrijskih podjetjih.

Tesno sodelovanje balkanskih sindikalnih organizacij

V Beogradu so se sestali v sporazumu z generalnim tajnikom Svetovne sindikalne zveze zastopniki sindikalnih organizacij Jugoslavije, Bolgarije, Romunije in Albanije z nalogo, da se sporazumejo o čim tesnejšem sodelovanju, redni izmenjavi praktičnih izkušenj in vzajemnem jačanju sindikalnega pokreta v skladu z osnovnimi nalogami in cilji. Svetovne sindikalne organizacije bodo imele pri vseh ostalih svoje stalne aličasne delegate. Izmenjavale si bodo stalne aličasne dopisnice, na vse sindikalne kongrese, plenarne in druge konference ter manifestacije v jugoslovanski Evropi bodo redno pošiljale svoje delegacije. Redno si bodo izmenjavale tudi ves sindikalni tisk. Organizirale bodo medsebojna društvena in ekipna potovanja. Izmenjavale bodo nadalje predavatelje in funkcionarje, organizirale medsebojne obiske udarnikov, motorijev in racionalizatorjev, da bi si izmenjali svoja delovna izkustva. Organizirale bodo tudi potovanja delavcev v razna letovišča in kopališča v jugoslovanski Evropi. Končno pa bodo imele periodično

še posebna skupna posvetovanja o posameznih perečih sindikalnih vprašanjih.

Nedvomno bodo vsi ti ukrepi znatno utrdili vezi delavskega razreda na Balkanu in poglobili prijateljske odnose med narodi vseh denih dežel, s tem pa tudi mir na Balkanu.

Na konferenci so obravnavali tudi politični položaj v jugoslovanski Evropi. Sklenjeno je bilo, da bodo sindikati razvili kar najširšo propagando proti angloameriškim imperialistom in brezobzirnemu teroruju monarho-fašističnega razreda nad delavskim razredom in vsem ljudstvom v Grčiji.

Svetovni sindikalni zvezi so poslali brzojavko glede na položaj v Grčiji, v kateri so zahtevali, da bi zveza dala pobudo za ustanovitev posebnega odbora za pomoč Grčiji, ki naj bi deloval v vseh državah, ter da bi še posebej pozvala delavce vsega sveta in predvsem Anglije in Amerike, naj aktivno, moralno in politično podpro grške bore za svobodo ter zberejo gnotna sredstva za pomoč žrtvam monarho-fašističnega terorja v Grčiji.

Zdravstveno delo na sovjetski vasi

Po vsej sovjetski državi je razpredena dobra organizacija zdravstvene zaštite. Posebno skrb posvečajo zdravju kmečkega človeka. Po deželski rajon se deli na sektorje: vsak sektor ima svojo bolnico s porodnišnico in ambulantno ter vrsto pomožnih medicinskih ustanov. Če je sektor zelo obsežen, ima pomožne, vmesne zdravstvene postaje. V primeru potrebe pošiljajo bolnike v centralne bolnišnice.

V času sovjetske oblasti se je omrežje podeželskih zdravstvenih sektorjev v primerjavi s predrevolucionarno dobo povečalo za trikrat, od 4367 v letu 1913. na 13.512 v začetku leta 1941. V mnogih sektorjih delujejo tudi po trije zdravniki. Poleg vmesnih pomožnih postaj so v vsakem sektorju nastale ženske in otroške posetovalnice, porodnišnice, jasli, protituberkulozni dispanzerji itd. V carski Rusiji dečjih in ženskih posetovalnic ter jasli sploh ni bilo; v letu 1941. so bile na deželi 2304 posetovalnice in 4.345.600 stalnih in sezonskih mest v jaslih. V carskih časih ni

bilo nobenega dispanzerja; leta 1941 je bilo 180 protituberkuloznih in veneričnih dispanzerjev, 1700 gienskih in 241 protimalaričnih postaj.

Po vojni se je omrežje zdravstvene zaštite še povečalo in zboljšalo. Posmeto se je število bolniških postelj. Do konca petletke bo število vaških zdravnikov naraslo za 75, zdravstvenih pomočnikov za 60%.

Zdravnikom je vlada zagotovila vrsto olajšav, brezplačna stanovanja in kurjavo; omogočila jim je brezplačno specializacijo.

Na zasedanjih higienske komisije Društva narodov je bilo pred vojno večkrat načeto vprašanje o pomankljivosti zdravstvene pomoči kmečkemu prebivalstvu v državah Evrope in Amerike. Na eni zadnjih sej te komisije je bil v razpravi referat, v katerem je bila postavljena organizacija sovjetske zdravstvene zaštite na deželi za vzor vsemu svetu.

Zadružništvo in mladina

Staro zadružništvo je moralo služiti političnim interesom ene stranke, pod katere zaščito je bilo ustanovljeno. Moralo je čisto gospodarsko podpirati pristaše političnih skupin, v kateri sestavi je bilo ustanovljeno. Moralo je prispevati k politični vzgoji mladine, ki je bila proti interesom zadružništva in proti njegovim pravih ciljem. Staro zadružništvo ni bilo gospodarsko-socialno gibanje, marveč v prejšnji večini antisocialno in je služilo kapitalizmu, je bilo njegovo potrebno zlo.

Navedeni gospodarski uspehi zadružništva so tedaj navadno zadajali nižje plasti pripadnikov kapitalističnega sistema, ki so bili pa na drugi strani ravno tako plod izkoriščanja, kakor so kapitalistični magnati izkoriščali zadružništvo samo. Kolikor je zadružništvo na videz doseglo uspehe, jih je sprosti prepuščalo poleg drugih dajatev kapitalizmu, čeprav po ovinkih in prikrito.

Ne le da staro zadružništvo ni imelo enotnega cilja, kar so pokazali mednarodni zadružni kongresi, kjer so se zbirali ljudje iz vsega sveta, marveč tudi pokrajinski in državni kongresi, na katerih je imela vsaka zadružna skupina svoje posebne cilje, navadno osnovane po programu stranke, kateri je pripadala, seveda ne da bi to očitno pokazala, marveč z malo izjemo nekaterih zadružnih organizacij staro zadružništvo sploh ni imelo nikakega zadružnega cilja.

Novo zadružništvo, ki je izšlo iz krvave osvobodilne vojne, osvobodeno starih predsodkov in blaznosti, zrasla na gospodarskih in duhovnih razvalinah, je imelo in ima določeno določeno cilje. Moralo se je boriti s takimi zaprekami, in težavami, kakršnih svet še ni poznal. Po končani vojni je bila domovina svobodna, a domovi so bili uničeni, vasi požgane najboljši sinovi naroda so padli. Kar je izšlo iz 25-letnega fašističnega materialnega in duhovnega robstva je bilo treba zbuditi in usmeriti v novo ljudsko smer. Predvsem je veljalo to za našo mladino. Zato so imeli poborniki zadružništva težko delo. Na eni strani siromaštvo, na drugi nezaupanje starejših ljudi do zadružništva, na tretji izgradnja mladine, ki ji je bilo določeno, da prevzame vodstvo nove in na gospodarsko-socialnem področju tako važne organizacije. Toda novo zadružništvo je že na svoji pravi poti. Kot nasprotnik kapitalizma se je prebilo tako daleč, da lahko že računa

Odgovorni urednik
ZAGAR BOSTJAN

(Tiskarna Zadružna tiskarna v Trstu.)

samo s seboj, da se lahko zanese na svoj popolni uspeh, na svojo zmago.

Naša mladina, posebno ona, ki je že spoznala osnovne pojme zadružništva in si jih osvojila, se mora postaviti v njegovo službo, mora

Naš zadružni tečaj

Splošne določbe o zadruzi

Gospodarska zadruga je združba nedoločenega števila članov (zadružnikov) s spremenljivim številom poslovnih deležev, ki se je vsak član udeležuje neposredno in ki ima namen pospeševati njihovo gospodarstvo s skupnim opravljanjem poslov po načelu vzajemne pomoči med člani.

Zadruga se sme baviti z vsakim neprepovedanim poslovanjem, ki more povečati koristi ali zmanjšati stroške njenih zadružnikov.

Zadruga ali sploh ne deli zadružnikom poslovnega prebitka ali pa ga deli v razmerju s poslovanjem (sodelovanjem) posameznega zadružnika v zadrugi.

Na poslovne deleže zadruga ne plača obresti.

Zadruga ne daje članom upravnega in nadzornega odbora nikakih taktov in nikakor ne sme deliti svojega rezervnega sklada med svoje zadružnike.

Zadruga posluje samo s svojimi zadružniki in s svojo poslovno zvezo, vendar sme

1. v kreditnih poslih jemati kredite in sprejemati hranilne vloge od nezadružnikov;

2. svoje in svojih zadružnikov proizvode, predelane ali nepredelane, prodajati nezadružnikom;

3. v poslih zadružne nabave predmetov, namenjenih potrošnji svojih zadružnikov, nabavljati od nezadružnikov, toda nabavljene predmete razen monopolskih ne sme prodajati nezadružnikom, ne predelane ne nepredelane;

4. v poslih zadružnega proizvajanja in predelovanja:

a) od nezadružnikov nabavljati naprave in druge predmete, potrebne za proizvodnjo (stroje, orodje, pogonski material in podobno);

b) od nezadružnikov nabavljati surovine za izdelovanje predmetov za potrošnjo svojih zadružnikov;

c) obrtniška zadruga od nezadružnikov nabavljati material in surovine za predelovanje in prodajati izdelke nezadružnikom;

5. v zavarovalnih poslih sklepati pozavarovanja tudi pri nezadružnih zavarovalnih ustanovah in od njih sprejemati pozavarovanja do zneska svojih pozavarovanih glavnice.

aktivno sodelovati in širiti zadružno idejo posebno tam, kjer je najmanj znana. Dolžnost naše prebujene in zgrajene mladine je, da s svojimi zanosom podpre zadružni pokret in mu vlije novo, mlado življenje. Mladina se mora zavedati, da gradi predvsem zase, in se mora zato tudi sama posvetiti temu delu.

S. C.

Sadjarske zadruge

V naslednjem nadaljujemo naš razgovor o sadjarstvu in sadjarskih zadrugah in še posebej o nalogi poslednjih glede oddaje in prodaje sadja.

Drago: Zdravo, Mirko!

Mirko: Zdravo, Drago, zdravo! Drago: Povej mi, Mirko, kaj je filosanitetna služba? Vem, da se to nanaša na sadno drevje, a ne razumem prav dobro, za kaj gre.

Mirko: Filosanitetna služba je organizacija službe za pobijanje rastlinskih škodljivcev. Kakor morajo zdravniki skrbeti za zdravje ljudi, veterinarji za zdravje živali in za pobijanje živalskih kužnih bolezni, prav tako se mora proti različnim boleznim in zajedavcem kmetijskih kultur voditi smotrna in vztrajna borba. Za to borbo je potrebna filosanitetna služba, ki mora biti dobro organizirana. Država ustanovi filosanitetne postaje, ki si organizirajo celo mrežo poročevalcev. Ti imajo nalogo, da postaji takoj prijavijo vse močnejše bolezni in zajedavce na rastlinah, predvsem na sadnem drevju. Predvsem so to kmetijski strokovnjaki, zadruge in razne druge kmetijske ustanove. Pritegniti bo pa treba odslej za ta posel tudi mladino, da bo že v svoji mladosti spoznala rastlinske bolezni in zajedavce ter se znala boriti proti njim.

Drago: To pomeni prav za prav, da moramo mi vsi sodelovati pri tej službi.

Naravno vsi, predvsem kmetje, a še posebej sadjarji. To mora biti bojni pohod proti vsem rastlinskim škodljivcem. Filosanitetne postaje bodo na podlagi poročil o stanju rastlinskih bolezni in zajedavcev, ukrenile vse potrebno za njih pobijanje. Sadjarske zadruge bi morale vsakek biti med prvimi bojevniki. Njih naloga je, da nabavljajo škroplilnice, škropila in potrebno literaturo svojim članom v zvezi s pobijanjem rastlinskih škodljivcev.

Zaščita pred dvonožnimi škodljivci

Drago: To sem že razumel, hvala ti, Mirko! Kaj pa z dvonožnimi škodljivci, ki jih imamo v bližini mest, posebno Trsta, vse polno? Posebno takrat, ko drevje cvete in sadje zori? Kako se bomo pa proti tem borili?

Mirko: Da, uničevanje sadnega drevja z lomljenjem najlepših vej v cvetju povzroča veliko škodo našim sadjarjem. Ravno tako povzroča neprimerno veliko škodo s krajo sadja in tudi takrat navadno lomijo najlepše veje. Če oblast ne bodo izdale potrebnih zaščitnih ukrepov, bomo morali sami organizirati obrambo našega sadnega drevja. V Trstu imajo 12.000 policajev in več, pa se noben vrag ne zmeja za naše potrebe.

(Dalje prihodnjič)

Drago: Pustimo to in povej miraje, Mirko, kako si ti zamišljaš uporabo zrelega sadja?

Izvoz sadja

Mirko: Predvsem moramo misliti na izvoz sadja. Izvoz sadja je velikega pomena za državo, iz katere se sadje izvaža, ker se tako nabira kapital za uvoz drugih potrebščin iz inozemstva, ki jih domači trg potrebuje, a ne proizvaja. Zaradi tega ni vseeno, kje in kako se tržišče lahko pridobije. Za pridobitev tržišča so potrebni, kakor smo že zgoraj omenili, predvsem tipizacija sadja, zavijanje in odpošiljanje.

Pri izbiri sadja moramo biti zelo natančni. Sadje se mora k'asificirati po velikosti, kakovosti (okusu) in barvi. Zunanji videz sadja privlači kupca ter mu zbuja zaupanje. Izbira sadja za izvoz in njegova klasifikacija se lahko opravi tam, kjer je na razpolago mnogo sadja. Ta posel najlaže opravljajo zadruge, ki edine lahko zberejo večjo množino sadja.

Drago: Seveda, seveda! Kaj pa z zavijanjem sadja?

Selekcija in embalaža blaga

Zavijanje sadja je tudi važno, ker ima tudi svoj vpliv na kupca. Ravno pri tem so največ grešile posebno izvozne zadruge. Navadno so zanemarjale dejstvo, da mora biti vse sadje v istem zaboju ali košarici enake vrste. Paziti je treba pred vsem na to, da se sadje zavija tako, da ostane čim dalj časa zdravo.

Drago: Na to nisem mislil, je pa razumljivo! Gotovo morajo biti tudi prevozna sredstva posebne vrste.

Mirko: Da! Ravno tako je tudi važno, kakšnih prevoznih sredstev se poslužujemo za prevoz sadja. Odvisno je seveda od tega, kam se sadje izvaža, ali v oddaljene ali bližnje kraje. Temu primerno se tudi poslužujemo prevoznih sredstev za zavijanje. Zadruge so najprimernejše ustanove ali podjetja, ki se lahko in uspešno bavijo s tem. One laže skrbijo za ustreznost in zaboj ali košarice in tudi za vozila. Država pa mora skrbeti za železniške vagona s hladilniki in naglim prevozom.

Iz Jugoslavije se izvaža velika množina jabolk, breskev, suhih češpih in grozdja, posušene sadje in suhih gob. Medtem ko so se s izvozom sadja iz Jugoslavije bavile tudi razne zadruge, je bil izvoz suhih gob orhejen na zasebnike, ki so jih pošiljali v vrečah v Italijo, kjer so jih vložili v pločevinaste škatle in nato pošiljali v Ameriko in druge kraje sveta. To delo, ki so ga opravljali italijanski trgovci, lahko odslej opravljajo naše zadruge.

(Dalje prihodnjič)

Zadružna vzgoja v SZ

(Što tisoči ljudi iz raznih strok in poklicev delujejo v vzgojnih ustanovah sovjetskega zadružništva. Za strokovno vzgojo nameščencev je ustanovila Osrednja zveza sovjetskih potrošniških zadrug (Centrosjuz) mnogo šol, zavodov, zadružne strokovne visoke šole in zadružne trgovinske šole. Poleg tega ima tudi vsaka okrožna, pokrajinska in republiška zadružna zveza svoje zadružno šolo. Po vseh teh vzgojnih ustanovah je na deset tisoče dijakov.

Zadružni zavodi

Na primer: zavod zadružne vzgoje v Moskvi s 550 dijakov, zavod sovjetske zadružne trgovine v Harkovu in višji zadružni pedagoški zavod v Perlovki pri Moskvi. Šola na teh zavodih traja po štiri leta in je razdeljena na tri oddelke: gospodarsko — računovodstvo, v katerem se dijaki učijo zlasti — računovodstva, gospodarsko — trgovinskega, kjer se usposablja za načrtovanje, in strogo trgovinskega. Kjer si pridobijo posebnega znanja v blagovnanstvu.

Na vseh oddelkih so splošni tečaji za politično ekonomijo, gospodarsko zemljepisje, temelje markizma — leninizma, višjo matematiko, statistiko, zgodovino narodnega gospodarstva, knjigovodstvo in računovodstvo organizacije sovjetske trgovine in gospodarsko vedo o sovjetski trgovini ter tuje jezike.

Razen tega ima vsak oddelk še posebno predmete po strokovnih vidikih. Gospodarski strokovnjaki čitajo in analizirajo bilance, proučujejo rabo računskih strojev, revizijo in kontrolo. Strokovnjaki za načrtovanje študirajo splošna načela načrtnega gospodarstva, kmetijske proizvodnje in nakupovanja, temelje finančništva in bančništva. Strokovnjaki za blagovnanstvo pa se bavijo z organsko kemijo, fiziko in lastnostmi raznih vrst blaga. V te sprejemajo samo absolvente srednjih šol.

Višji zadružni pedagoški zavod v Perlovki pripravlja učitelje za zadružno strokovno šolo. Imajo približno 100 dijakov in študij traja na njem leto dni. V njem se učijo splošnih predmetov, kakor politične ekonomije, zgodovinskega in dialektičnega materializma, pa tudi posebnih ved, kakor učnih metod, gospodarske vede o sovjetski trgovini, računovodstva in knjigovodstva ter blagovnanstva. Zavod je dostopen samo absolventom višjih gospodarskih in tehniških šol.

Višje strokovne šole

Teh šol je v Sovjetski zvezi 44. V njih so posebni oddelki za računovodstvo, načrtovanje, blagovnanstvo, nakupovanje kmetijskih proizvodov, kuharstvo in pekarstvo.

Splošni predmeti, ki jih poučujejo v vseh teh oddelkih, obsegajo gospodarsko zemljepisje, organizacijo in tehniko sovjetske trgovine, računstvo in po en tuji jezik. V neruskih republikah poučujejo v domačem jeziku; rusčina je obvezen predmet. Študij traja po tri leta. Za vstop v višje zadružne strokovne šole zahtevajo sedemletno šolsko izobrazbo.

Naloga teh šol je izobraževati nameščence za rajonske zadružne zveze, zlasti računovodje, strokovnjake za blagovnanstvo, vodilne kuharje, strokovnjake za nakupovanje sadja in zelenjave, nakupovalce kož, kožuhovine in volne ter pekarniške strokovnjake.

Teh šol je v Sovjetski zvezi 71. V njih se izobražujejo nameščenci za potrošniške zadruge: poslovodje in prodajalci, skladiščniki in instruktorji. Študij traja po eno leto. Šole imajo posebne tečaje za računovodstvo, trgovino, nakupovanje kmetijskih pridelkov in za zadružne instruktorje. Dostop v te šole imajo dijaki s šestletno šolsko izobrazbo.

Dve višji zadružni šoli — v Moskvi in v kazahskem republiškem glavnom mestu Alma — Atiju — imata dopolnilne tečaje za voditelje okrožnih in okrajnih zadružnih zvez. Obe šoli imata približno po 100 dijakov in dijakinj. Vsi imajo za seboj že dolgoletno delovanje v zadružnih organizacijah. Ti nameščenci se usposabljaajo za voditelje načrtnih in finančnih oddelkov, za vodilne računovodje itd.

Dopisovalni tečaji

Dopisovalni tečaji, ki jih nudi vsak izmed teh zavodov, trajajo po pet let, korespondenčni tečaji zadružne strokovne visoke šole pa štiri leta, a ta ima potem polletni do enoletni računovodski tečaj. Dopisovalni tečaji se udeležuje okrog 3000 dijakov.

Posebni dopolnilni in ponavljalni tečaji, ki trajajo po dva tedna do tri mesece, so namenjeni zadružnim delavcem raznih strok in poklicev od kuharjev in sortircev jajc do računovodij in predsednikov potrošniških zadrug. Leta 1943. se je n. pr. udeležilo teh tečajev 30.000 ljudi, čeprav je bila Sovjetska zveza tedaj sredi vojne.

Vsi dijaki plačujejo učnino, in sicer v zavodih po 400 rubljev letno, v strokovnih šolah po 150 do 200, udeleženci dopisovalnih tečajev pa po 30 do 200. A vsi dijaki imajo tudi štipendije, v zavodih pa 140 do 210 rubljev mesečno, v strokovnih šolah po 80 do 120. Odličenjakom povišajo štipendije 25%. V zadružnih visokih šolah dobivajo dijaki štipendije tudi po 800 rubljev mesečno.

Kako vzdržujejo zadružno šolstvo

Celotno vzgojno mrežo vodi edelek za zadružno vzgojo pri Centrosjuzu, ki določa učne predmete in nadzira delovanje zavodov in šol. Vse zadružne šole vzdržuje Centrosjuz iz sklada, ki je delo.

čen za vzgojno delovanje. Ta sklad se zbira iz prispevkov zadržajev in rajonskih zadružnih zvez in dobiva po potrebi tudi dotacijo iz proračuna Centrosjuzja.

Vsaka podeželska zadruga prispeva za zadružno vzgojo in kulturno po 0,07% svojega trgovskega prometa (prodaje). 1% kosantih dohodkov po restavracijah in 0,65% celotne vsote, izplačane za odkup kmetijskih pridelkov. Odbitki seštejejo od kosantih dohodkov, kajti vzgoja je potrebna ne glede na uspeh trgovskega poslovanja zadrug.

Od teh prispevkov ostane zadružni za lastno kulturno in vzgojno delovanje najmanj 20%, ostalih 80% (ali tudi manj) izroča rajonskim zadružnim zvezam in Centrosjuzu za skupne kulturne in vzgojne izdatke.

Leta 1944. — 45. (četrtletno letu) je izdal Centrosjuz v ta namen 169 milijonov rubljev, in sicer 9 za zavode, 27 za zadružne strokovne šole, 33 za trgovinske, 26 za okrožne zadružne tečaje.

Poleg tega prispevajo za vzgojo in izobrazbo zadružnih nameščencev sindikalne organizacije in vsi dohodkov za kulturno in vzgojno delovanje med svojimi člani. To delovanje je najrazličnejših vrst. Izkustva so pokazala, da je delo šolanih nameščencev v zadrugah in napram njihovim članom bolj uspešnejše, čim bolj je organizirano zadružno vzgojno in kulturno delovanje.